

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

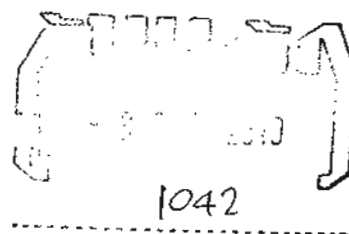
โครงการ องค์ความรู้หมอพั้นบ้านชาวไทโซ่ และ กะเลิง
เขตพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ และ อำเภอเมือง จ.สกลนคร
ในการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชุมชน

โดย นายพิเชษฐ เวชวิฐาน และ คณะ

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549

สัญญาเลขที่ PDG49E0004

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการองค์ความรู้หมอพื้นบ้านชาวไทโซ่ และ กะเลิง
เขตพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ และ อำเภอเมือง จ.สกลนคร
ในการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชุมชน

คณะผู้วิจัย

สังกัด

นายพิเชษฐ เวชวิฐาน	สถาบันวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรสกลนคร
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
พระครูสุภาจารพิมล	วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร
นางราตรี จันทร	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสกลนคร
นส.คำปุ่น กุดวงศ์แก้ว	ศูนย์อินแปลง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
นางเกษร แสงจันทร์	ชมรมการแพทย์แผนไทยสกลนคร

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของหมอพื้นบ้านในการ
พัฒนาการวินิจฉัยและรักษาโรคแบบดั้งเดิมภาคอีสาน

บทคัดย่อ

การรวบรวมองค์ความรู้หมอพื้นบ้านชาวไทโซและกะเลิง เขตพื้นที่ อ.กุสุมาลย์ และ อ.เมือง จ.สกลนคร ในการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชุมชน โดยศึกษากับหมอพื้นบ้านจำนวน 17 ราย และถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการจัดเวทีเสวนา ณ วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2548 ถึง เดือนพฤษภาคม 2549 พบว่า ทีมวิจัยได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคจำนวน 73 ตำรับยา โดยมีวิธีการรักษาโรคได้แก่ การใช้สมุนไพร การนวด การสักร้ำมัน การทำพิธีกรรม กายภาพบำบัด และการใช้เวทย์มนต์ ทำให้ผู้เรียนรู้เกิดความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านของตน โดยผู้เรียนรู้และหมอยาใหญ่มีความเข้าใจในกระบวนการและมีการถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกัน ทราบเทคนิควิธีการรักษาผู้ป่วยที่หลากหลาย และมีการแนะนำและส่งต่อผู้ป่วยไปยังหมอพื้นบ้านที่ชำนาญเฉพาะทาง และเกิดตกลงร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องโดยผู้เรียนรู้และหมอยาใหญ่จะมาประชุมพบปะกันทุกวันเสาร์สุดท้ายของทุกเดือน

ABSTRACT

The collection of Thai traditional medical knowledge of Thai-So and Ka-laeng at Kusumal and Muang District Sakon Nakhon Province for original diagnosis and treatment by 17 Thai traditional mediciners were studied by public conference at Sresaket Temple, Muang, Sakon Nakhon Province during November 2005 to May 2006. The results showed that researcher teams had been learnt about Thai traditional medical treatments for 73 formulars. The treatments were, for example, herbal use, massage, herbal oil tattoo, traditional rite, physical exercise and magically method. There is an interested by researchers in their own Thai traditional medical knowledge. The researchers and the Thai traditional mediciners have understood about the processes and exchange their experiences in unity. To know the various technical treatments and there is an advise and to bring patient to Thai traditional mediciner specialist. In addition, there is an agreement to continously activity between researchers and Thai traditional mediciners to meet every last Saturday of the month.

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมา

สกลนคร เป็นจังหวัดที่มีประวัติเก่าแก่มานานกว่า 150 ปี มีคนพื้นเมืองหลายกลุ่มชาติ ได้แก่ ไทใต้ หรือ กะโซ่ มีถิ่นฐานเดิมอยู่เมืองมหาชัย จ.นครพนม (เดิมเรียกเมืองภูวา-นากระแดง) และได้อพยพมาอาศัยอยู่เขตเมืองสกลนคร และมุกดาหาร ส่วนชาวไทที่อพยพมาจากฮั้วป้อไปอยู่ในพื้นที่ศรีสะเกษ สุรินทร์ เรียกว่า ส่วย หรือ กูย มีศิลปวัฒนธรรม และใช้ภาษาพูดเช่นเดียวกัน แต่ต่างสำเนียงกัน พิธีกรรมที่โดดเด่นได้แก่ การฟ้อนเซ้ทั้งบั้ง การบวงสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ประจำปี การเหยาเพื่อเรียกขวัญและรักษาอาการเจ็บป่วย

กะเลิง มีถิ่นกำเนิดอยู่ในแขวงคำม่วน และ แขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว ได้อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 ส่วนใหญ่อาศัยในเขตสกลนคร นครพนม และ มุกดาหาร ใช้ภาษาพูดในกลุ่มไทลาว ลักษณะภาษากะเลิงที่เด่นชัด นิยมออกเสียง “ล” เป็น “ด” ชาวกะเลิง มีรูปร่างเล็กกะทัดรัดค่อนข้างเตี้ย และผิวคล้ำ มีนิสัยขี้อ้อนอารี ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของเพื่อนบ้าน เชื่อกฎผีวิญญาณ เช่น ผีเรือน ผีปู่ตา และยึดมั่นในพุทธศาสนาชอบตั้งบ้านเรือนอาศัยตามเชิงเขา เพื่อใช้ป่าเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร ปลุกผีาย ทอผ้า ย้อมผ้า นิยมปลูกพืชป่า เช่น หวาย มะไฟป่า มะม่วง และเลี้ยงหมูก็ หรือ หมูลาด โดยเลี้ยงแบบปล่อยให้อาหารกินเอง

ด้านการแพทย์ของชาวไทยโซ่ และ กะเลิง มีการรักษาโรคโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และมีวิธีการรักษาโรคที่แตกต่างกันทั้งด้าน สมุนไพรบำบัด พิธีกรรมบำบัด กายภาพบำบัด และอาหารบำบัด โดยใช้ ทรัพยากรพืช สัตว์ และแร่ธาตุที่มีอยู่ในชุมชน นำมาประกอบเป็นตัวยา ผ่านการทดลองใช้ เมื่อได้ผลก็นำไปใช้ในการรักษาโรคกับคนหมู่มาก เกิดการสะสมเป็นประสบการณ์ ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยของคนในชุมชนมาตั้งแต่แรกเริ่มตั้งที่อยู่อาศัยสืบต่อมาหลายชั่วอายุคน และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการรักษาโรคนี้อย่างลูกหลาน โดยไม่มีการศึกษาในชั้นเรียนหรือไม่มีหลักสูตรการสอนใดเลย และไม่มีการศึกษาวิจัยทางวิชาการหรือวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้ภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบดั้งเดิม ขาดความเชื่อมั่นจากนักวิชาการ และไม่เป็นที่ยอมรับจากแพทย์แผนปัจจุบัน ทำให้ภูมิปัญญาดังกล่าวเริ่มทยอยหายไปจากชุมชน หรือตายไปพร้อมกับหมอพื้นบ้านจำนวนมาก

จากปัญหาข้างต้นทำให้หมอพื้นบ้านสกลนครเริ่มเป็นห่วงและตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้เสนอโครงการศึกษารวบรวมองค์ความรู้หมอพื้นบ้านชาวไทยโซ่ และกะเลิง ในเขตพื้นที่ อ. กุสุมาลย์ และ อ.เมือง จ.สกลนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเกิดโรคและวิธีการรักษาโรคของหมอฟันบ้าน
2. เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาการรักษาโรคของหมอฟันบ้านในพื้นที่ดำเนินการ

คำถามหลักของการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับการตรวจ วินิจฉัย และการรักษาโรคของหมอฟันบ้านชาวไทโซ่ และกะเลิง
เขตพื้นที่ อ.กุสุมาลย์ และ อ.เมือง จ.สกลนคร เป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ทีมวิจัยและชุมชนที่เกี่ยวข้องรับรู้บทบาทหน้าที่และเข้าใจเป้าหมายของโครงการวิจัย
2. ได้หลักการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอฟันบ้านที่เป็นหมอใหญ่ในเขตพื้นที่ดำเนินการ
3. ได้ฐานข้อมูลการตรวจวินิจฉัย สมุนไพรที่ใช้ และขั้นตอนการรักษาโรค เพื่อจัดกลุ่ม รวบรวมการตรวจวินิจฉัยเทียบเคียง 36 โรค
4. ได้หลักการแนวทางร่วมกันในการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอฟันบ้านในเขตพื้นที่ดำเนินการ
5. ได้องค์ความรู้และประสบการณ์ในการรักษาโรคจากหมอฟันบ้านชาวไทโซ่และกะเลิง
6. เกิดการยอมรับของชุมชนในแนวทางการตรวจและวินิจฉัยโรคโดยหมอฟันบ้าน
7. หมอฟันบ้านมีความมั่นใจในหลักการที่จะนำเอาองค์ความรู้ไปเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
8. มีผู้สนใจสืบทอดภูมิปัญญาหมอฟันบ้านมากขึ้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินโครงการ 8 เดือน ตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน 2548 ถึง เดือน มิถุนายน 2549

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย ในวงเงิน 100,240 บาท

ค่าตอบแทน 15,540 บาท

ค่าใช้สอย 81,000 บาท

ค่าวัสดุ 3,700 บาท

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สภาพปัญหาของหมอพื้นบ้านปัจจุบัน

หมอพื้นบ้านได้เคยดูแลสุขภาพของคนในชุมชนมาในอดีตเมื่อคนในชุมชนเกิดการเจ็บป่วยก็จะให้หมอพื้นบ้านรักษา โดยมีวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น การใช้สมุนไพร การนวดประคบ การทำพิธีกรรม และอื่นๆ และเกิดเป็นประสบการณ์สืบสานต่อกันมา บางคนก็ออกไปศึกษาเรียนรู้จากหมอชาวบ้านนอกชุมชน ทำให้หมอพื้นบ้านแต่ละคนเฒ่า หรือ แต่ละคนจะมีเทคนิควิธีการรักษาที่แตกต่างกันไป จนเป็นที่ยอมรับแก่ชุมชนสมัยนั้น แต่ปัจจุบันได้มีระบบการแพทย์แผนปัจจุบันทำให้บทบาทการดูแลสุขภาพสุขภาพของคนเป็นหน้าที่ของแพทย์แผนปัจจุบัน เพราะเป็นวิธีการรักษาที่สามารถใช้เครื่องมือที่ทันสมัย มีผลงานทางวิชาการรองรับ มียารักษาโรคที่เห็นผลรวดเร็วเฉียบขาด และทางราชการรับรอง ทำให้หมอพื้นบ้านเริ่มหมดโอกาสในการทำหน้าที่เดิม และมีผู้ใช้บริการน้อยลง จนทำให้ภูมิปัญญาที่สะสมมาไม่ได้ใช้ เริ่มสูญหายและตายไปกับตัวหมอพื้นบ้านเหล่านั้น ขาดการสานต่อไปยังลูกหลาน ดังนั้นจึงต้องรีบดำเนินการรวบรวมภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรคโดยหมอพื้นบ้านไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

หลักการดำเนินโครงการ

องค์ความรู้หมอพื้นบ้านในชุมชนมีมาก โดยจากฐานข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสกลนครพบว่า มีหมอพื้นบ้านในแต่ละเขตอำเภอของจังหวัดสกลนครมีจำนวนมากและมีวิธีการรักษาโรคที่แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงต้องมีเกณฑ์การคัดเลือกหมอพื้นบ้านที่มีความโดดเด่น เพื่อมาเป็นครูในการสอนหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไป และจำเป็นต้องเร่งการศึกษาเรียนรู้ให้เร็วขึ้น ซึ่งหมอพื้นบ้านแต่ละคนมักจะห่วงความรู้ เพราะกลัวว่าผู้เรียนจะนำความรู้ไปใช้ในทางไม่ดี หรือ อาจเก่งกว่าครู ดังนั้นควรจะต้องมีการจัดการประชุมเพื่อให้เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการ ทั้งหมอยาใหญ่ และผู้เรียน

สภาพความเป็นอยู่ของหมอพื้นบ้าน มักจะกระจายตัวอยู่ในชุมชนต่างหมู่บ้านกัน และสภาพของบ้านอาจไม่เหมาะสมต่อการต้อนรับคนจำนวนมาก รวมถึงความไม่สะดวกของการจัดสถานที่ การให้บริการอาหาร เครื่องดื่มและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆที่จะตามมา ตลอดจนสภาพการเดินทาง และการสื่อสารค่อนข้างลำบาก จึงได้ต้องจัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นศูนย์กลางที่เดียว เพื่อความสะดวกในการเดินทางมาของหมอพื้นบ้านและผู้เรียนรู้ สามารถจัดการเรื่องสถานที่ อุปกรณ์การสาธิต การบริการอาหาร และอุปกรณ์อื่นเช่น การถ่ายเอกสาร เป็นต้น

สถานที่จัดเวทีและกิจกรรม ควรใช้สถานที่ภายในวัด เพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกคน เกิดความขลังในวิชาที่เรียนรู้ ผู้เรียนได้เห็นบรรยากาศการศึกษาเล่าเรียนเช่นในอดีต และ เกิดความจริงจังในการถ่ายทอดความรู้ออกมา รวมถึงการประหยัดงบประมาณในการจัดการด้านสถานที่ รวมถึง

ทำให้เกิดความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียน ผู้ถ่ายทอด และ วัด รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับกลุ่มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งทุกคนเป็นเจ้าของ

คณะผู้เรียนรู้ ในการศึกษาเรียนรู้ของแต่ละคน มักมีความสามารถในการรับและเข้าใจในความรู้ที่เรียนได้มาก-น้อยแตกต่างกันไป และเมื่อนำความรู้ที่ได้ไปสอนหรือถ่ายทอดสู่คนอื่น อาจทำให้ผู้เรียนรู้ในลำดับถัดไปได้รับองค์ความรู้ไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านหมอพื้นบ้าน ซึ่งต้องใช้กระบวนการ วิธีการ และ เทคนิคต่างๆมากมาย เพื่อรักษาชีวิตของคนป่วยที่มีความสำคัญจนประเมินค่ามิได้ ดังนั้นจึงไม่ควรประมาท หรือ ทดลองผิดลองถูก เพราะหมอยาจะต้องมั่นใจได้ 100 % ว่าต้องหายป่วยแน่ จึงทำการรักษาได้ ดังนั้นในการศึกษาองค์ความรู้กับหมอพื้นบ้านซึ่งมีอายุมากตั้งแต่ 60-90 ปี (มีโอกาสในการถ่ายทอดองค์ความรู้น้อย) จึงต้องใช้ผู้สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับหมอพื้นบ้านจำนวนมาก เพื่อจะได้ช่วยกันจดจำ ผูกทวนหลังจากเรียนจนเกิดเป็นประสบการณ์เฉพาะคน และ ปรึกษาร่วมกัน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ทันยุคสมัยต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้เสนอแนวการดำเนินโครงการ โดยการเชิญหมอพื้นบ้าน และ ผู้เรียนจำนวนมาก เพื่อมาศึกษาเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกัน โดยใช้สถานที่ภายในวัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร และใช้เทคนิคการจัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้ และสาธิตไปพร้อมกันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันไป

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1. หมอพื้นบ้าน

" ผู้มีองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการวินิจฉัยและรักษาโรคมาไม่น้อยกว่า 20 ปี เป็นคนดี มีคุณธรรม เสียสละ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ไม่ประมาทต่อชีวิตมนุษย์ และชุมชนให้การยอมรับ "

2. การวินิจฉัยโรค

" การบอกอาการจากการตรวจร่างกาย ชักประวัติอาการของผู้ที่มาับการรักษาของหมอพื้นบ้าน หรือการหาสาเหตุของอาการและโรคจากการซักถาม การสังเกต "

3. การรักษาโรค

" รูปแบบของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันให้หายจากอาการและความเจ็บป่วย โดยหมอพื้นบ้าน ซึ่งจะมีพิธีกรรมหรือไม่มีพิธีกรรมประกอบด้วยหรือไม่ก็ได้ "

4. คุณสมบัติที่หมอยาต้องมีความรู้

- ต้องรู้ตัวยา ตัวยา ที่อยู่ของยา
- ต้องรู้โรค (วินิจฉัยโรค)
- ต้องรู้ตำรา วิธีการรักษา การปรุงยา ดูกฤกษ์ ดูปยาม

5. ประเภทของหมอพื้นบ้าน

- หมอเป่า รักษาโดยใช้คาถา เช่น คาถา น้ำมนต์ ปลงคาย
- หมอสมุนไพร รักษาโดยใช้สมุนไพร เช่น ผน ดัม น้ำมัน
- หมอจับเส้น รักษาโดยใช้วิธีการกายภาพบำบัด เช่น หมอนวด จับเส้น ย่ำขา
- หมอพิธีกรรม รักษาโดยใช้พิธีกรรมบำบัด เช่น เหยา ฟ้อนรำ

บทที่ 2 ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

สกลนครเป็นจังหวัดที่มีประวัติเก่าแก่มาช้านาน สามารถสืบประวัติย้อนหลังไปได้หลายร้อยปี และในปีที่จังหวัดสกลนครจะมีอายุครบ 168 ปี ของการตั้งเมืองสกลนครอย่างเป็นทางการ จากการค้นคว้า และมีหลักฐานอ้างอิงได้จาก สารตราตั้งเมืองสกลนคร ณ หอพระธาตุนาค หอสมุดแห่งชาติ หมายเหตุเหตุการณ์ที่ 3 เลขที่ 10 จ.ศ.1200 (พ.ศ.2381) เป็นเมืองแห่งพระธาตุเชิงชุมอันศักดิ์สิทธิ์ และมีหนองหานเป็นทะเลสาบอันกว้างใหญ่ เป็นเมืองกลางระหว่างอุดรธานีและนครพนม ชาวสกลนคร ประกอบด้วยคนพื้นเมืองหลายกลุ่มชาติ ได้แก่ ชาวภูไท ไทย้อ ไทย้อย ไทได้ ไทกะเลิง และ ไทกะตาก

ไทโซ หรือ กะโส ภาษาที่ใช้ลักษณะคล้ายภาษามอญ-เขมร ถิ่นเดิมอยู่ในเขต อ.กุสุมาลย์ อ้างว่ามาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว บางคนอ้างว่ามาจากเมืองบ๋า ก็มี เป็นพวกที่อาศัยพื้นที่สูงตามเชิงเขาปลูกข้าวไร่ เก็บผลผลิตจากป่า ปลูกพริก และนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยนเสื้อผ้า อาหารชาวผู้ไทยตามที่ราบ เมื่อชาวไทโซได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองกุสุมาลย์ ซึ่งเป็นที่ราบสามารถทำนาได้ปีละครั้ง ชาวไทโซจึงต้องปรับชีวิตตามแบบพื้นราบ พึ่งอาศัยสิ่งที่มีชีวิตในท้องถิ่นจนได้ชื่อว่าเป็นถิ่นที่มี “ไข่มดแดง แมงแคง จักจั่น ดอกกระเจียว” เป็นอาหารหลักของชนกลุ่มนี้

ด้านความเชื่อ เป็นกลุ่มชนที่เชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณมาก ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตหลายเรื่องเช่น พิธีการทำศพผู้ตาย พิธีเชิญวิญญาณผู้ตายกลับคืนเรือน พิธีเลี้ยงผีประจำปี และการแสดงฟ้อนโซ่ทั้งบั้ง

- ประเพณีเลี้ยงผีประจำปี (แข่งสนมประจำปีกะมอ) เป็นประเพณีพื้นบ้านที่เชื่อว่าผีเป็นวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับสามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ การบำบัดรักษามีให้ร่างกายเจ็บป่วยคือการป้องกันมิให้วิญญาณผีเข้าสิงในร่างกายได้อีกหลังจากที่ได้รับพิธีปิดเป่าให้ผีออกไปจากร่างกาย โดยแม่ครูหรือแม่หมอทำพิธีเหยาคุมผีให้ออกไป เพื่อเป็นการขอมเสริมสุขภาพของตน ในแต่ละหมู่บ้านจะรวบรวมผู้ที่มีศรัทธาต่อแม่ครู ซึ่งเคยให้การบำบัดรักษาคนมาแล้ว ให้มาทำพิธีร่วมกันเป็นประจำทุกปี โดยจัดทำพิธีขึ้นในหมู่บ้านของตน และนิยมจัดกันระหว่างช่วงเดือน 4 ถึง เดือน 5 ซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อน ดอกไม้ป่าบานสะพรั่งสามารถเก็บมาบูชาและจัดผูกร้อยห้อยตามเสาไม้ เรียกว่า “ลงสนาม” หรือภาษาไทยโซ่เรียกว่า

"แซงสนัม" ซึ่งเป็นการบูชาแม่ครูหรือหมอเหยาไปพร้อมกันด้วย เป็นการตอบแทนแม่ครูที่เคยรักษาตนให้พ้นจากความเจ็บป่วยหรือ ลูกแก้ว จะพบปะแม่ครูทำพิธีตอบแทนบุญคุณแม่ครูปีละ 1 ครั้งตลอดไป

- พิธีศพ (ชาวกะมุด) โดยก่อนจะนำศพลงจากเรือนไปเผา คำว่า ซาง แปลว่า ซาง หรือ จัดให้เป็นระเบียบ ส่วนคำว่า กะมุด แปลว่า ฆาตกรรม ซึ่งหมายถึง การจัดพิธีเกี่ยวกับผู้ตายให้เป็นระเบียบเรียบร้อยก่อนที่จะนำศพไปเผา ชาวไทยโซเชื่อว่า พิธีชาวกะมุดในสมัยโบราณ ญาติผู้ตายจะใช้กระบอกจากไม้ไผ่ที่เป็นล่ายาวพอประมาณ กระแทกกับพื้นเป็นจังหวะขณะที่เดินวนรอบๆศพ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการเล่นทั้งบั้ง หรือ สะลา

- การเชิญวิญญาณผู้ตายคืนเรือน (อสังกะมุด) เป็นการเชิญวิญญาณผู้ตายที่เป็นญาติ ซึ่งตายไปแล้ว 1 เดือนกลับคืนบ้านเรือน ความผูกพันระหว่างผู้ตายและผู้อยู่ในกลุ่มชาวไทยโซเชื่อว่า วิญญาณผู้ตายวนเวียนอยู่ในบ้านหลังเดิม ดังนั้นจึงต้องทำพิธีเรียกวิญญาณผู้ตายให้กลับมาอยู่กับลูกหลานที่บ้าน ตรงมุมใดมุมหนึ่งของบ้าน ซึ่งมักใช้ห้องนอนและถือว่าเป็นมุมผีเรือน ผู้ที่มีโชติโดยสายเลือดเดียวกันจะเข้าไปในบริเวณนั้นมิได้ ชาวไทยโซเชื่อว่าการทำพิธีศพให้ถูกต้องจะทำให้เป็นศิริมงคลแก่ครอบครัว หากไม่ปฏิบัติแล้วผีจะรบกวน และจะนำสิ่งร้ายๆมาสู่ชีวิตได้

- การฟ้อนโซทั้งบั้ง กำเนิดมาจากพิธีชาวกะมุด และพิธีเจียตอง (ทำบุญให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิงซึ่งฝ่ายชายได้สัญญาไว้ก่อนแต่งงานว่าจะทำบุญให้) ในการฟ้อนมีหลายท่า ได้แก่ ท่าเชิญผีฟ้า ท่าส่งผีฟ้า ท่าทั้งบั้ง ท่าถวายดอกไม้ม และท่าเกี่ยวแขนรำ การแต่งกายสตรีนิยมแต่งกายแบบชาวไทยโซโบราณโดยจะเกล้าผมทรงสูง ทรงมวย มีผ้าสีขาวมัดมวยผม สวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวสามส่วนสีดำ หรือย้อมคราม ติดกระดุมเงิน นุ่งซิ่นมัดหมี่ต่อหัวต่อเชิง ห่มสไบด้วยผ้าเก็บดอกหรือผ้าซิดไม่สวมรองเท้า ประดับด้วยเครื่องเงินเช่น ต่างหู สร้อยคอ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า กลุ่มนักดนตรีและผู้ถือท่อนกระบอกจากไม้ไผ่ยาว 3 ปล้อง กระทุ้งดินเป็นจังหวะตามเสียงกลอง เรียกว่า "ทั้งบั้ง" ปัจจุบันนิยมแสดงโซทั้งบั้งในพิธีเหยาคนป่วยใช้ไปพร้อมกันด้วย เชื่อว่าวิญญาณที่ทำให้เจ็บป่วยได้นั้น เกิดจากวิญญาณของผีต่างๆ ได้แก่ ผีฟ้า ผีมุล ผีตระกูล โดยเงื่อนโซที่หมอเหยาเสนอให้ หากเป็นที่พอใจแล้ววิญญาณผีจะออกจากร่างผู้ป่วย อากวเร็บใช้จะทุเลาลงและหายไป

กะเลิง เป็นภาษาจาม ในเวียดนามเรียก กะรุง หรือ กูรุง ต่อมาคำนี้เพี้ยนมาเป็น กะเลิง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในแถบเทือกเขาอาวก ซึ่งอยู่ระหว่างพรมแดนญวนและลาว อพยพเข้ามาในสมัยที่จีนฮ่อเข้ามาปล้นสะดมตามหัวเมืองฝั่งซ้าย ปี พ.ศ. 2427 ชาวกะเลิงหนีศึกฮ่อเข้ามาตั้งบ้านเรือนแถบรอบๆเมืองสกลนคร เช่น บ้านนายอ บ้านนามน บ้านดงมะไฟ โดยคนเหล่านี้ล้วนอ้างว่าตามเจ้าคุณจันทมา ซึ่งต่อมาพระอุปฮาด (โง่นคำ) หรือเจ้าคุณจันต์ ได้รับพระราชทานตำแหน่งเจ้าเมืองสกลนคร

ส่วนชาวกะเลิงที่อพยพตามมาภายหลังได้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตอำเภอภูคบาทเช่น บ้านหนองสะโน บ้านบัว บ้านภูคสัด บ้านภูคบาท และบ้านค้อน้อย เดิมชาวกะเลิงพูดภาษาในกลุ่มมอญ-

เขมร แต่เมื่ออพยพมาอยู่พื้นราบใกล้ชิดกับชนกลุ่มไทยย้อ ไทยลาว ก็เปลี่ยนภาษาพูดเป็นภาษาในกลุ่มไทยลาว ลักษณะภาษากะเลิงเด่นชัดนิยมออกเสียง “ล” เป็น “ด” ชาวกะเลิง มีรูปร่างเล็กกะทัดรัด ค่อนข้างเตี้ยและผิวดำ มีนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของเพื่อนบ้าน เชื้อภูตผีวิญญาณ เช่น ผีเรือน ผีป่า และยึดมั่นในพุทธศาสนาชอบตั้งบ้านเรือนอาศัยตามเชิงเขา เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร ปลูกฝ้าย ทอผ้า ย้อมผ้า นิยมปลูกพืชป่า เช่น หวาย มะไฟป่า มะม่วง และเลี้ยงหมูไก่ หรือหมูราษฎร์ โดยเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเอง

การแต่งกาย ชาวกะเลิง นิยมแต่งตัวกะทัดรัด หลายแบบ

- 1) ชุดทำงาน นุ่งชิ้นผ้าฝ้ายสั้น ใช้ผ้าทอพื้นบ้านเป็นตาสี่เหลี่ยมเล็กๆ คาดรอบอก โปกผ้าบนศีรษะ สะพายกะหย่ง ขึ้นถุงเก็บผัก เก็บเห็ด หานน่อไม้
- 2) ชุดใช้ในงานมงคล นุ่งชิ้นยาวคลุมเข่า มักสวมเครื่องประดับเช่น สร้อยข้อมือทำด้วยแร่รัตนชาติ หรือดินเผา ใส่ต่างหูเป็นห่วงกลม เสื้อแขนยาวสีขาว สีดำ คราม หรือ เหลือง เก็บชายเสื้อคาดด้วยเข็มขัดเงิน
- 3) ชุดผู้สูงอายุ นุ่งชิ้นลายดำ-ขาว-แดง สวมเสื้อแขนสั้นทรงกระบอกย้อมคราม ที่سابเสื้อมีเหรียญสตางค์แดงติดเป็นแนวกระดุม เก้าฝั่มผูกมัดด้วยด้ายฝ้ายเกลียว

เอกสารอ้างอิง

- สุรัตน์ วรางค์รัตน์. 2541. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จ.สกลนคร. โครงการศูนย์รวมข้อมูลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำนักวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสกลนคร. 101 น.
- สุรัตน์ วรางค์รัตน์. 2541. การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย-ชาวไซ ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพรรณานิคมและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสกลนคร. 122 .
- สำนักงานคลังจังหวัดสกลนคร. 2549. รายงานภาวะเศรษฐกิจ การพยากรณ์และสัญญาณเตือนภัย รายงานภาวะการคลังและการใช้จ่ายเงินงบประมาณแบบบูรณาการจังหวัดสกลนครประจำปี พ.ศ.2548. ศูนย์ราชการจังหวัดสกลนคร. 36 น.

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของการศึกษา

- กลุ่มชาติพันธุ์

1) ไทยโซ

2) กะเลิง

- เขตพื้นที่ของหมอพื้นบ้าน (หมอยาใหญ่)

1) อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร

2) อ.เมือง จ.สกลนคร

- การศึกษาเรียนรู้

1) ประสบการณ์การรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

2) ดำรับยารักษาโรคของหมอพื้นบ้านแต่ละคน

3) ชนิดของสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค

4) ข้อควรระวังในการรักษาโรค

5) วิธีการปฏิบัติรักษาตน

6) การเก็บค่ารักษา (ค่าค่าย)

2. สถานที่ดำเนินโครงการวิจัย

เวทีการสังเคราะห์องค์ความรู้

วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร

การศึกษาพืชสมุนไพร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ

บ้านนาคำ อ.เมือง จ.สกลนคร

3. กลุ่มคนเป้าหมายและทีมวิจัย

นักวิจัย

นายพิเชษฐ เวชวิฐาน

สถาบันวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรสกลนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

หน้าที่ วิทยาการกระบวนการ วางแผน และกำกับการดำเนินโครงการ

พระครูสุภาจารพิมล วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร

หน้าที่ ประสานงานหมอพื้นบ้าน และ เตรียมสถานที่การดำเนินโครงการ

นางราตรี จันทร์

กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสกลนคร

หน้าที่ ประสานงานหมอพื้นบ้าน จัดลงทะเบียน และจัดทำเอกสารทางการเงิน
นส.คำปุ่น กุดวงศ์แก้ว ศูนย์อินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร

หน้าที่ บันทึก และ สรุปผลการเสวนาจากเวทีสังเคราะห์องค์ความรู้
นางเกษร แสงจันทร์ ชมรมการแพทย์แผนไทยสกลนคร

หน้าที่ ประสานงานผู้เข้าร่วมโครงการจากสมาชิกชมรมแพทย์แผนไทย
ที่มัญญ

นายพรมมา จันทะแสน

หน้าที่ ประสานงานหมอพื้นบ้าน อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร

และผู้เรียนรู้จากชมรมหมอพื้นบ้านสกลนคร

นายทรง ขวัญมา ชมรมการแพทย์แผนไทยสกลนคร

หน้าที่ ประสานงานผู้เรียนรู้จากสมาชิกชมรมแพทย์แผนไทยสกลนคร
และหมอพื้นบ้าน อ.เมือง จ.สกลนคร

คณะวิทยากร (หมอยาใหญ่)

1. นายวิธิ เสนาะเสียง	2/4 หมู่ 16 ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร
2. นายแพง นาคะอินทร์	8 หมู่ 8 ต.พังขว้าง อ.เมือง จ.สกลนคร
3. นายแมน ชงคำสิทธิ์	53 หมู่ 4 ต.จั่วค่อน อ.เมือง จ.สกลนคร
4. นายอาน อุทโท	132 หมู่ 8 ต.กุดบาก อ.เมือง จ.สกลนคร
5. นายไสว อุปพงษ์	161 หมู่ 15 ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร
6. นส.จันลี เปลียนเอก	282 หมู่ 2 ต.โนนหอม อ.เมือง จ.สกลนคร
7. นางมิ่ง พลอยเพชร	10 หมู่ 2 ต.ธาตุนาเวจ อ.เมือง จ.สกลนคร
8. นายทรงพล เดชพันธ์	22 หมู่ 12 ต.ห้วยยาง อ.เมือง จ.สกลนคร
9. นายโส ศาจันทร์	243 หมู่ 7 ต.ห้วยยาง อ.เมือง จ.สกลนคร
10. พระครูสุภาจารพิต	วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร
11. นายเทือง ทะวงค์นา	59 หมู่ 4 ต.นาเพียง อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
12. นายเสถียร ศรีจันทร์	95/1 หมู่ 11 ต.อุ่มจาน อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
13. นายนิรัน ทานำรุ่ง	6 หมู่ 14 ต.อุ่มจาน อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
14. นายพรมมา จันทะแสน	29 หมู่ 3 ต.นาโพธิ์ อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
15. พระเปียน พูลไชย	วัดสามัคคีศรีคาราม ต.นาโพธิ์ อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
16. พระพร พรหมากุล	วัดโพธิ์ชัย(นาบอน) ต.นาโพธิ์ อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร
17. นายเสียน หามจันทร์	63 หมู่ 8 ต.กุสุมาลย์ อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร

กลุ่มผู้เรียนรู้

เพื่อรับองค์ความรู้ภูมิปัญญาการรักษาโรคโดยหมอพื้นบ้าน สำหรับดูแลสุขภาพของตนและคนในชุมชน

- 1) ชมรมหมอพื้นบ้านสกลนคร สมาชิกภายในจังหวัดสกลนคร
- 2) ชมรมการแพทย์แผนไทยสกลนคร สมาชิกจาก สกลนคร นครพนม มุกดาหาร และหนองคาย
- 3) ผู้สนใจทั่วไป

ผู้สนับสนุน

1) ด้านงบประมาณ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
2) ด้านสถานที่	วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร
3) ด้านอำนวยความสะดวกของหมอใหญ่	สำนักงานสาธารณสุขสกลนคร
4) ด้านอำนวยความสะดวกผู้เรียนรู้	ชมรมการแพทย์แผนไทยสกลนคร

4. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

4.1 ประเภทของข้อมูล

- 1) การบอกเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการรักษาโรคโดยหมอพื้นบ้าน
- 2) สาธิตวิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ได้แก่ การนวด พิธีกรรม ชนิตสมุนไพรร
- 3) เอกสารตำรา ใบลานของหมอพื้นบ้าน

4.2 วิธีการเก็บข้อมูล

โดยการเชิญหมอพื้นบ้าน (หมอใหญ่) แต่ละคนมานำเสนอต่อเวทีเสวนา มีหลายวิธีการได้แก่

- 1) บรรยาย เพื่อบอกเล่าประวัติความเป็นมาของการเรียนรู้ ประสบการณ์การรักษาโรค ตำรับยาสมุนไพรรที่ใช้ วิธีการปรุงยา วิธีการรักษาโรค ค่าค่าย การปฏิบัติตนของหมอยา
- 2) การซักถาม ประเด็นข้อสงสัยได้แก่ อาการของโรค ตำยา วิธีการรักษา
- 3) การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ โดยหมอยา มีการเสริมตำยาที่หมอยาแต่ละท่านใช้ ซึ่งแตกต่างกันไป และพืชสมุนไพรรอื่นแทนตำยาที่หายาก รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการรักษาโรคใหม่ เช่น ไมเกรน เอดส์ ไข้หวัดนก
- 4) การสาธิต ใช้กับวิธีการรักษาที่เป็นเทคนิคเฉพาะได้แก่ การสักสมุนไพรร การนวด การปรุงยาแบบพิเศษ และพิธีกรรม (การเหยา)

5. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ นำข้อมูลคำรับยาที่ได้มาประมวลผลข้อมูลโดยการทบทวนร่วมกัน ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการวินิจฉัยและรักษาโรคแบบดั้งเดิมที่มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์มากขึ้น

บทที่ 4 ผลการวิจัย

1. ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์

จากผลการดำเนินโครงการ ได้เกิดผลดังนี้

1.1 ทีมวิจัย ผู้เรียนรู้ และชุมชน รับทราบทบทวนการปฏิบัติตนของหมอพื้นบ้านที่ดี อันจะนำไปสู่การดูแลรักษาของคนในชุมชนได้อย่างมีคุณธรรม จากการบอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ทำให้ผู้เรียน และ ทีมนักวิจัยได้ทราบวิธีการปฏิบัติตนของหมอพื้นบ้าน การรักษาและดูแลรักษาผู้ป่วย รวมถึงการปลงศพ ซึ่งหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะการตั้งค่ายในการรักษาลักษณะเดียวกัน และเมื่อปลงศพแล้วก็ต้องมีการทำบุญอุทิศให้แก่ครูบาอาจารย์ที่ได้ร่ำเรียนมา ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องปฏิบัติตนเช่นเดียวกับหมอยาใหญ่เช่นกัน

1.2 ได้หลักการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้าน จากการบอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ทำให้ได้รับความรู้ในการตรวจวินิจฉัยโรคก่อนการรักษา และได้มีการซักถามอาการระหว่างผู้เรียนรู้และหมอยาใหญ่ ได้แจ้งตารางการเสวนาไปล่วงหน้าแล้ว พร้อมระบุประสบการณ์ความชำนาญของหมอพื้นบ้านแต่ละคน ทำให้มีการนำผู้ป่วยที่มีอาการตรงกันมารักษา ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในคำวินิจฉัย และได้มีการทดลององค์ความรู้ดังกล่าว เช่น การนวดกดจุด ได้มีการสาธิตและทดลองจับเส้นและกดเส้นที่ผิดปกติ โดย

กลุ่มผู้เรียน หรือ บางคนได้ทดลองสักสมุนไพร เพื่อป้องกันอสรพิษ และบางคนได้ทดลอง สักสมุนไพรรักษาโรคไมเกรน และได้นำผลมาบอกเล่าในสัปดาห์ต่อไปพบว่าอาการดังกล่าว ได้หายไป นอกจากนี้ยังมีการนำสมุนไพรอื่นๆมาทดสอบชิมในเวที ได้แก่ สมุนไพรบำรุง สุขภาพ และ สมุนไพรเป็นยาธาตุ

- 1.3 ได้ฐานข้อมูลการตรวจวินิจฉัย สมุนไพรที่ใช้ และขั้นตอนการรักษาโรค สามารถรวบรวม ตำรับยาและวิธีการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านจำนวนมาก (ดังเอกสารแนบท้าย) ทำให้ ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยระบบการแพทย์แผนไทย จากหมอยาใหญ่ทั้ง 17 ท่าน

- 1.4 ได้หลักการแนวทางร่วมกันในการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้าน ในการถ่ายทอดองค์ ความรู้จากหมอพื้นบ้านแต่ละท่าน เมื่อดำเนินการแล้ว ปรากฏ ว่าหมอพื้นบ้านทุกท่านได้ เข้ารับการเรียนรู้จากเพื่อนหมอพื้นบ้านท่านอื่น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ และมีการ เสวนาร่วมกัน มีการเพิ่มเติมความรู้ประสบการณ์ที่ตนประสบ และรักษามา ทำให้ได้องค์ ความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งในขณะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์นั้นก็ทำให้ ผู้เรียนคนอื่นๆ ได้รับความรู้และมีการซักถามประเด็นต่างๆมากขึ้น ยกตัวอย่าง โรคริดสีดวง ทวารชนิดต่างๆ

- 1.5 ได้องค์ความรู้และประสบการณ์ในการรักษาโรคจากหมอพื้นบ้านชาวไทโซ่และกะเลิง หมอพื้นบ้านแต่ละท่านได้รับความรู้ด้านการรักษาโรคมาจากหลายด้าน เช่น ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือ เหตุเกิดจากความบังเอิญมีโรคที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว หรือ ความสนใจพิเศษ แล้วมีการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากผู้ป่วยที่เข้ามารักษา เกิดเป็นประสบการณ์สะสมมาจากการรักษา

- 1.6 เกิดการยอมรับของชุมชนในแนวทางการตรวจและวินิจฉัยโรคโดยหมอพื้นบ้าน จากการดำเนินโครงการทำให้ได้รับฟังประสบการณ์การรักษาโรคจากหมอยาใหญ่ และได้มีการนำผู้ป่วยมาบอกเล่าประสบการณ์ เช่น กรณีแม่มุง พลอยเพชร ทำให้ผู้เรียนได้สงสัย และเกิดการซักถามโต้แย้งในประเด็นที่สงสัย หรือเคยประสบมา ได้เกิดความเข้าใจและคลายประเด็นสงสัย ผู้เรียนบางคนมีอาการป่วยอยู่แล้ว จึงได้มีการทดลองรักษาและได้นำผลที่ได้มาบอกเล่าในการเรียนรู้ครั้งต่อไป หรือ สืบต่อต่อไป เช่น การทดลองสีกสมุนไพรรักษาโรคไมเกรนจากพ่อแพง นาเคอินทร์ รวมถึงหมอยาใหญ่อื่นที่มีผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆมาให้ทดลองชิมกัน

- 1.7 มีผู้สนใจสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านมากขึ้น จากการดำเนินโครงการได้มีผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ผู้ที่มาทำบุญชาวบ้านในชุมชน และผู้ป่วยเป็นโรคอยู่

2. เกิดจิตสำนึกและปฏิบัติการทางสังคม

2.1 หมอยาใหญ่ จากการดำเนินโครงการพบว่าหมอยาใหญ่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ออกมามากมาย อาจเป็นเพราะว่า เริ่มขาดหายาทลนใจในการรับองค์ความรู้หมอพื้นบ้านโดยที่ตนเองก็มีอายุมากแล้ว หรือเริ่มมั่นใจในตัวผู้เรียนซึ่งส่วนใหญ่มาจากชมรมการแพทย์แผนไทย ซึ่งสมาชิกมีความสนใจด้านนี้อยู่แล้ว เมื่อมีโครงการนี้มาจึงได้ตระหนัก เข้าใจ และ ยอมรับเป็นครูของศิษย์ทุกคน

2.2 ผู้เรียนรู้ จากการสอบถามและตั้งคำถามในเวทีพบว่า ผู้เรียนรู้ส่วนใหญ่ต้องการความรู้หมอพื้นบ้านเพื่อนำไปรักษาตนเอง คนในครอบครัว และคนในชุมชน เพราะมีความสนใจเรื่องนี้เป็นทุนเดิมเป็นความรู้ แต่ขาดโอกาสในการเข้าไปเรียนรู้กับหมอยาใหญ่โดยตรง ทำให้เพียงหาความรู้เพิ่มเติมจากตำรา หรือ เพื่อนๆ เท่านั้น โดยที่ยังไม่มั่นใจในความรู้ที่ได้รับมา เพราะเป็นเพียงคำบอกเล่า แต่เมื่อมาศึกษาเรียนรู้กับหมอยาที่มีประสบการณ์ในการรักษาคนมานาน ทำให้รู้เหตุผลของการเลือกใช้สมุนไพรและวิธีการรักษา รวมถึงการปฏิบัติตนของหมอทำให้เกิดความมั่นใจ ตั้งใจรักษาอาการป่วยให้หาย เพื่อเป็นประสบการณ์ และช่วยเหลือคนเจ็บให้หายจากความทุกข์ทรมาน โดยไม่เรียกเก็บค่ารักษาเกินกว่าที่ครูได้สอนมา เนื่องจากเกรงกลัวเหตุเพศภัยผลกระทบที่มองไม่เห็นอาจจะเกิดขึ้นกับตน เพราะผิดในคำสอนของครูหมอยา ซึ่งไม่อาจคาดเดาได้

2.3 ชุมชน ในการดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มีผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ หมอยาใหญ่ด้วยกัน และ ผู้เรียน ซึ่งมาจากต่างอำเภอทั่วจังหวัดสกลนครและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้องค์ความรู้ที่ได้มีการเผยแพร่ไปยังคนหมู่มากเป็นพื้นที่กว้าง และมีโอกาสในการดูแลรักษาคนในชุมชนของตนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงมีการบอกต่อเกี่ยวกับความชำนาญเฉพาะด้านของหมอพื้นบ้านแต่ละท่าน ทำให้เกิดระบบการส่งต่อผู้ป่วยมายังหมอพื้นบ้านที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง อันจะส่งผลดีต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยรวม

3. เกิดกระบวนการจัดการใหม่ หรือ เกิดกลไกการจัดการที่เข้มแข็ง

จากโครงการดังกล่าวทำให้หมอพื้นบ้านและผู้เรียนรู้ได้มีแนวคิดร่วมกันที่จัดกิจกรรมนัดพบกันทุกเดือนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- เพื่อติดต่อประสานงานเครือข่ายของหมอพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง
- เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความรู้หลังจากนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยที่ตนได้มีโอกาสในการรักษา
- เพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านจำเป็นต้องใช้เพื่อการรักษาโรค

เงื่อนไขของกิจกรรม ได้แก่

- เดินทางมาประชุมเอง(ไม่มีค่าใช้จ่ายให้)
- เตรียมอาหารมากินร่วมกัน
- ต้องนำตัวอย่างสมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพรมาด้วย

ซึ่งจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 40 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้เรียนเดิมและหมอยาใหญ่ และมีผู้นำผลิตภัณฑ์สมุนไพรมาแสดงจำนวน 10 ชุม และมีเข้าชมจากบุคคลภายนอกเล็กน้อย เพราะเป็นเพียงการพูดคุยตกลงกันเฉพาะในกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ โดยไม่มีการประชาสัมพันธ์แก่คนทั่วไป

พบการแลกเปลี่ยนสมุนไพร มีการนำตัวอย่างสมุนไพรมาแลกเปลี่ยนกันเป็นการเฉพาะราย รวมถึงการสั่งเก็บสมุนไพรที่ต้องการใช้ในการทำยาระหว่างหมอพื้นบ้านด้วยกัน

พบการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชสมุนไพรหายาก ได้แก่ มะตูมนิม หนอนตายหยาก กวาวเครือขาว มหาเสฉมา นาคราช และว่านต่างๆ รวมถึง น้ำมันเลียงผา น้ำผึ้งเดือนห้า(ที่หามาเอง)

พบการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างหมอยาด้วยกัน รวมถึงผู้เรียนรู้ ทำให้เห็นบรรยากาศการเป็นกันเองของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ซึ่งมาจากกลุ่มต่างๆที่มีแนวคิดและการทำงานต่างกัน ได้แก่ ชมรมแพทย์แผนไทย กลุ่มชมรมหมอพื้นบ้าน และกลุ่ม อสม. ทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานโดยมุ่งเป้าหมายที่สุขภาพของคนในชุมชนเป็นหลัก ส่งผลดีต่อภาพรวมของคนไทย เพราะ เป็นการรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านแบบดั้งเดิมโดยใช้ทรัพยากรสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน

4. เกิดการเรียนรู้ของทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องต่อการทำงานวิจัย

ขณะดำเนินโครงการ ในระหว่างที่ดำเนินกิจกรรมของโครงการ มักจะเกิดข้อสงสัยที่พบมากคือ พืชสมุนไพร เพราะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป ทำให้หมอยาใหญ่ต้องนำพืชสมุนไพรมาแสดงในครั้งต่อไป เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการสอน และทำให้หมอยาใหญ่ได้มีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมจากหมอยาใหญ่ท่านอื่นๆ มีการแนะนำสมุนไพรที่ใช้ในตำรับยาต่างๆ ทำให้ได้ตำรับยาที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น และเกิดความผูกพันกับผู้เรียนโดยเข้ามาเป็นผู้เรียนและพี่เลี้ยงจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ พบมีการ

ปรีกษาหรือระหว่างผู้เรียนกับหมอยาใหญ่เป็นการเฉพาะในช่วงเวลาที่ว่างจากการดำเนินกิจกรรม ทั้งก่อนและหลังเวลา โดยมีการสอบถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ชนิดของสมุนไพร และข้อสงสัยอื่นๆ ที่สำคัญผู้เรียนบางรายพอมีความรู้เรื่องพืชสมุนไพรอยู่บ้าง จึงได้เก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรติดตัวมาทุกครั้งที่มาเรียนรู้

ภายหลังเสร็จสิ้นโครงการ พบว่าผู้เรียนหลายคนได้ไปศึกษาเพิ่มเติมจากหมอยาใหญ่ ทั้งที่วัดและบ้านของหมอยาใหญ่ ผู้เรียนหลายคนได้นัดกันไปศึกษาเป็นการเฉพาะตัว รวมถึงการออกไปเก็บสมุนไพรที่ต้องการ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้สมบูรณ์มากขึ้น เกิดความคุ้นเคย สนุกสนม และผูกพันกันระหว่างผู้เรียน-หมอยาใหญ่ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดของโครงการ

ปัญหาและอุปสรรค

จากการดำเนินกิจกรรมโดยวิธีที่กล่าวมามีปัญหาอุปสรรค ได้แก่

1. ผู้เรียนมาจากหลายอำเภอ และจังหวัดไกล หลายคนอยู่ไกลกว่า 100 กิโลเมตร เดินทางมาด้วยรถโดยสาร ซึ่งต้องใช้เวลานาน จึงต้องต้องเริ่มดำเนินโครงการประมาณ 09.00 น. และ ต้องเลิกเวลาประมาณ 16.30 น. เพื่อให้ทันรถโดยสารเที่ยวกลับ ทำให้มีเวลาในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเวทีรวมของหมอยาใหญ่เพียงเท่านั้นละ 2-3 ชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งผู้เรียนต้องหาเวลาว่างเพื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมในช่วงเวลาว่างจากการดำเนินกิจกรรม
2. เป็นการศึกษาออกสถานที่ตั้งของหมอยาใหญ่ ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นบรรยากาศการรักษาผู้ป่วยจริง ตั้งแต่การตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาโรค การเก็บสมุนไพร และการปฏิบัติดูแลตน เพราะได้แต่ฟังคำบอกเล่าจากตัวหมอยาใหญ่เท่านั้น ยกเว้นหมอยาใหญ่บางท่านได้นำผู้ป่วยมาเย็นยันและสาธิตวิธีการรักษาด้วยความสนใจ

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยรวบรวมองค์ความรู้หมอพื้นบ้านชาวไทโซ่และกะเลิง เขตพื้นที่ อ. กุสุมาลย์ และ อ.เมือง จ.สกลนคร ในการในการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชุมชน โดยศึกษากับหมอพื้นบ้านจำนวน 17 ราย และถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการจัดเวทีเสวนา ณ.วัดศรีสะเกษ อ.เมือง จ.สกลนคร ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2548 ถึง เดือนพฤษภาคม 2549 สรุปได้ดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคจำนวน 73 ตำรับ โดยมีวิธีการรักษาโรคได้แก่ การใช้สมุนไพร การนวด การสักร้ำมัน การทำพิธีกรรม กายภาพบำบัด และการใช้เวทย์มนต์

2. ผู้วิจัยและทีมวิจัยเกิดความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านของตนมากขึ้น

3. ผู้เรียนรู้และหมอยาใหญ่มีความเข้าใจในกระบวนการและมีการถ่ายทอดประสบการณ์

ร่วมกัน

4. มีเทคนิควิธีการรักษาผู้ป่วยที่หลากหลาย เกิดการแนะนำและส่งต่อผู้ป่วยไปหมอพื้นบ้านที่ชำนาญการ

5. เกิดกิจกรรมต่อเนื่องโดยผู้เรียนรู้และหมอยาใหญ่ได้ตกลงร่วมกันในการประชุมพบปะกันทุกวันเสาร์สุดท้ายของทุกเดือน

เอกสารแนบ

ข้อมูลองค์ความรู้หมอพื้นบ้าน ชาวไทโซ่ และ กะเลิง
เขตพื้นที่ อ.กุสุมาลย์ และ อ.เมือง จ.สกลนคร

พ่อโส ผาจีนยอ

พ่อโส ผาจีนยอ เป็นหมอพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและการเรียนตามตำรับยาของตัวเอง ไม่ได้เป็นหมอที่ขายยาหรือหายาให้คนที่เข้ามาซื้อต้นไม้ต้นยา การรักษาคนไข้ของคุณพ่อโส จะมีคนไข้ในหมู่บ้านและคนที่อยู่บ้านใกล้เคียงกันมาหาที่บ้าน ผู้ป่วยที่มาหาจะมีทั้งผู้ป่วยที่เริ่มเป็นและผู้ป่วยที่ทางโรงพยาบาลไม่รับรักษาในโรงพยาบาล สุดท้ายก็มาเลือกรักษาแบบพื้นบ้าน การรักษาผู้ป่วยในแต่ละครั้งผู้ป่วยต้องนำดอกไม้มะเขียวน้อย่างละ 1 คู่มหา (เหมือนกับหมอแผนปัจจุบันที่ต้องถือประจำตัวผู้ป่วย) หลังจากได้รับดอกไม้ มะเขียวนแล้ว ก็เริ่มทำการซักถามประวัติการเจ็บป่วยของคนไข้ อาการที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากจะซักถามแล้วก็ดูรูปร่างหน้าตา แล้วค่อยหายามาให้ผู้ป่วย ยาที่พ่อโสจัดให้เป็นทั้งยาต้มและยาที่พ่อโสฝนให้แล้วแต่กรณี บางครั้งก็มีการว่าคาถาประกอบการจัดยาฝนยาด้วยยาที่ใช้รักษาผู้ป่วยก็เก็บตามหัวไร่ปลายนา ในป่าสาธารณะในบางตัวยาที่หายาก

พ่อโส เป็นหมอที่ไม่มีการเตรียมตัวยามาวางขายทั่วไป ถ้ามีคนไปหาพ่อโสจึงจะไปหายาให้ แต่ยาฝนยาตำรับ บางส่วนก็มีไว้ตามความจำเป็น เมื่อครอบครัวหรือคนที่อยู่ในชุมชนเป็นไข้ พ่อจัดยาหรือฝนยาให้คนไข้แล้ว ก็แนะนำตัวยาให้กับผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วย และแนะนำการเก็บการมาใช้ แล้วให้ไปหาเองส่วนคนที่ไม่สามารถหาเองได้ก็จะทำการจัดตัวยาให้

ส่วนกลุ่มอาการที่เคยรักษา ใช้หมากไม้ เบาหวาน โรคกระเพาะอาหาร ถอนพิษยาสั่ง ตับ แผลงสัตว์กัดต่อย ในแต่ละกลุ่มอาการจะมีการรักษาที่ไม่เหมือนกัน บางอาการมีทั้งการล่ำอาหาร ขล่ำเรื่องกรรมมีเพศสัมพันธ์ บางอาการก็ปฏิบัติตัวเองตามปกติ เช่น กรณีโรคเบาหวานนอกจากกินยาแล้วก็ล่ำอาหารประเภทหวาน มัน ของหมักดอง จนสุดท้ายเมื่ออาการเหมือนคนปกติแล้วก็กินยาตัดรากของโรคเบาหวานเพื่อไม่ให้กลับมาเป็นอีก

ตำรับยา / ตำรายาที่มีประสบการณ์ในการใช้ / การวิเคราะห์โรค

ตำรับยาที่ 1 โรคตับ

มีอาการตัวเหลือง ตาเหลือง เล็บเหลือง มีไข้ ปัสสาวะเหลืองเป็นฟอง ปวดท้องข้างขวา ปัสสาวะไม่สะดวก
ท้องอืด ผอมแห้ง พ่อสอบถามว่าเป็นโรคตับแต่ไม่ได้บอกว่าเป็นโรคมะเร็ง

1. แก่นตะโกนา	1 ส่วน
2. ขมิ้นต้น	1 ส่วน
3. ก้านใบเพกาที่หั่นแล้ว(ก้านหมากลิ้นไม้)	7 ก้าน
4. เอื้องหมายนา (เหง้า)	1 ส่วน
5. แก่นกันเหลือง	1 ส่วน
6. รากเขือง	1 ส่วน
7. ยาหัวข้าวเย็นเหนือ	1 ส่วน เป็นกระสาย

วิธีใช้ ในเอาตัวยาทิ้งหมดมาต้มในน้ำที่เดือดหรือ สังเกตน้ำที่ยาออกก็เอาน้ำดื่มยา กินแทนน้ำ

หมายเหตุ : ถ้าอาการถูกยาคนไข้จะรู้สึกเบาตัว สิ้นน้ำจะดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

ข้อห้าม ห้ามกินปลาร้า เนื้อ ของหมักดอง ห้ามมีเพศสัมพันธ์

ตำรับยาที่ 2 โรคไตอักเสบ มีอาการปัสสาวะขัด มีสีขุ่น

1. กาฝากหมากทัน (กาฝากพุทรา)	7 ท่อน
2. เครื่องเขี้ยว	7 ท่อน

วิธีใช้ นำยามาต้ม ใส่ น้ำพอท่วมยา แล้วกินแทนน้ำ

ข้อห้าม ห้ามกินกุ้ง ชิว หน่อไม้ ห้ามร่วมเพศ

ตำรับยาที่ 3 โรคตกขาว มีอาการหน้าซีด ผอมแห้ง คัน มีฟอง หรือแสบเปื่อย

1. แก่นต้นล้านใหญ่	1 ส่วน
2. รากหญ้าฟันแดง-ขาว	1 ส่วน

วิธีใช้ นำเอายามาต้มกินแทนน้ำ

ข้อห้าม ห้ามกินปลาร้า ห้ามกินส้มตำ ของหมักดอง

ตำรับยาที่ 4 ยาอายุวัฒนะ

1. ลูกในดิน (ขมิ้นชัน)
2. บินในอากาศ (น้ำผึ้ง)
3. พาดง่าไม้ (บอระเพ็ด)
4. จัวยรณ์ (หัวเห็ดหมู)

5. สืบเคราะห์ (เขยตาย หรือ สืบทอด)
6. เฒ่าป็น (รากย่านางแดง)

วิธีใช้ นำเอาตัวยาลงไปตากแดดจนแห้งแล้วนำมาบดเป็นผง ผสมน้ำหนักเท่ากันปั้นเป็นลูกกลอน

ตำรับยาที่ 5 โรคเบือทุกชนิด มีอาการน้ำลายไหล อาเจียน ถ่ายอุจจาระ

ตัวยาล รากต้นรางจืด

วิธีใช้ นำเอารากรางจืดมาฝนกิน แล้วจะอาเจียนออกมา

หมายเหตุ : อาการที่เป็นต่อเนื่องจะมีอาการผอมแห้งแรงน้อย กินอาหารบางชนิดจะมีอาการทุกครั้ง ลักษณะนี้เกิดจากอาการ "ยาสั่ง " แล้วแต่คนที่สั่งว่าจะให้สำแดงกับอะไร

ตัวยาลักยาสั่ง รากรางจืด ฝนเอาน้ำมากิน เมื่อกินแล้วจะมีอาเจียนเป็นเลือด แสดงว่า ถูกยาสั่ง

ตำรับยาที่ 6 ยาแก้เบือยาสั่ง

1. รากครามนา (หญ้าเล็ดปลาไหล)
2. ฟันเม่น หรือ เขี้ยวพะยูน หรือ ขาผ้าสีดำ (เนื้อไม้) ฝนเอาน้ำดื่ม

ยาดัดรากยาสั่ง ใ้บอระเพ็ด ต้มน้ำกิน หรือ กินสด

ยาแก้เบือหวาน เถาบอระเพ็ด 2 ซ้อมือ ต้มกับ กาฝากหมากพัน (กาฝากพุทรา)

วิธีใช้ นำยามาต้มเอาน้ำกิน

พ่อแมน ยงคำสิทธิ์

พ่อแมนเป็นหมอพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูบา ซึ่งหมอที่รักษาตัวเอง ตอนที่ป่วยหนักจากการรักษาหมอที่รักษาได้ แวะเวียนมาเยี่ยมดูอาการเป็นระยะจนนับถือกันเป็นญาติ หลังจากหายเจ็บป่วยพ่อแมนก็ไปเรียนกับหมอ ในเรื่องของการใช้ยา และขั้นตอนการรักษา และนำมาศึกษาต่อบ้าน เมื่อมีปัญหาจะกลับไปหาหมอที่เป็นครูบาตลอด จนเกิดความชำนาญในการจัดการรักษาผู้ป่วยที่อยู่ในชุมชนและได้เรียนเภสัชกรรมเพิ่มเติม พร้อมกับแลกเปลี่ยนประสบการณ์การรักษาผู้ป่วย การใช้สมุนไพรในชุมชนหมอพื้นบ้านจังหวัดสกลนครมาตลอด หมอพื้นบ้านคือหมอที่เรียนรู้วิธีการรักษาโรคจากตำราสถานศึกษาหรือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย การรับการถ่ายทอดจากหมอที่ทำการรักษาตัวเอง สิ่งสำคัญที่ผู้เป็นหมอต้องรู้คือต้องรู้จักต้นไม้นั้นๆว่าเป็นต้นอะไร เป็นชื่อภาษาถิ่น ภาษายา และต้องรู้ส่วนที่นำมาทำยา และใช้แก้อะไร รู้จักวิธีการเก็บยา ช่วงเวลาในการเก็บ และช่วงไหนตัวยาจึงจะมีคุณภาพ การเก็บยาของพ่อแมนนอกจากจะเก็บตามยามแล้วต้องมีการบอกกล่าวพระแม่ธรณีและขอบคุณพระแม่ธรณี ที่ให้ยาดีมารักษาผู้ป่วยคือพูดในแต่สิ่งดี ๆ ให้เป็นมงคลกับตัวหมอและผู้ป่วยเมื่อทำการบอกกล่าวแล้วก็เก็บตามต้องการ รู้จักวิธีการใช้ เช่นใช้เป็นยาต้ม หรือใช้เป็นยาอบในแต่ละสูตรแต่ละตำรับจะไม่เหมือนกันถ้าเรานำมาเป็นยาฝนต้องนำลงก่อน (หนึ่งให้สุก) เพื่อให้ฤทธิ์ยาเมาออกตัวลง วิธีฝนเป็นวิธีหนึ่งที่ต้องใช้ยาอย่ารู้คุณค่าและประหยัด ถ้าเป็นยาต้ม อบประคบ ไม่จำเป็นต้องนำไปนึ่งก็ได้ ต้องรู้จักวิธีเก็บยาให้คุณภาพ การรักษาคุณภาพให้คงเดิม เหมาะสำหรับหมอคือการทำยาให้แห้งสนิทและเก็บไว้ไม่ให้ถูกอากาศร้อนเกินไป ขึ้นเกินไป การรักษายาแห้งในรอบ 1 ปี ต้องนำเอาออกมาล้างให้สะอาด ตากให้แห้ง แล้วนำเอาเหล้าขาวมาฉีดพ่นยานั้น เมื่อแห้งแล้วนำไปเก็บ การนำเอาเหล้า 40 ดีกรีมาฉีดพ่นเป็นการเสริมฤทธิ์ยาให้คงสภาพเดิมอยู่เสมอ เทคนิคการใช้ยาการปรุงยา การนำมาจากตำราการรักษาอาการเจ็บป่วยพ่อแมนให้สังเกตกลิ่น รส ของไม้แต่ละชนิดถ้าเป็นรากไม้ต้องมีกลิ่นหอมเย็นชื่นใจ แสดงว่าต้นไม้นั้นสามารถรักษาอาการอ่อนเพลีย บำรุงร่างกาย ช่วยเจริญอาหารได้ ถ้าต้นไหนมีรสเบื่อเมาแสดงว่าสามารถนำปอกาโรคไข้ที่เกิดจาก เลือด น้ำดี หรือการใช้ยาตามกลิ่นตามรสเช่นรศผาด ช่วยสมาน หวาน ขาเปื้อ เป็นต้น

กลุ่มอาการที่เคยรักษา เบาหวาน ปวดท้อง ใช้หมากไม้ น้ำนมหลวงรู(นมไม่ออก) ตับ อาการเหล่านี้สามารถรักษาด้วยสมุนไพรที่หายขาดได้โดยมียาตำรับที่เป็นมดและยาเดี่ยวแต่ขั้นตอนการรักษาคนไข้ต้องมีค่าค่าย ซึ่งค่ายประกอบด้วย ชัน 5 เงิน 12 บาท ชินผืนแพรวา เหล้าก้อง(ขวดกระหิงแดง) ใช้น้อย ส่วนค่ายาอื่นๆอีกต่างหาก ในบางกรณีก็มีการเป่าร่วมกับการยา หลักการในการรักษากลุ่มอาการต่างๆ ต้องรู้ว่าเป็นโรคอะไรแล้วจึงค่อยรักษาเพื่อให้แม่นยำในการใช้ยา

การวิเคราะห์โรค เริ่มจากการซักถามอาการ ดูรูปร่างหน้าตา สีหน้า ปาก เล็บ ผม ตลอดจนประวัติ การเจ็บป่วยว่าในอดีตเคยเป็นอะไร เชื้อสายเคยเป็นโรคนี้หรือเปล่า การรักษาที่ผ่านมา การรักษาในปัจจุบัน รักษาด้วยวิธีการใด และผลการตรวจของหมอในปัจจุบัน แล้วค่อยบอกว่าเป็นอะไรตามแบบของหมอพื้นบ้าน เช่น เป็นผิด้บ เป็นลมในท้อง เป็นดีซ่าน เป็นไข้หามกไม้ หลังจากทีวิเคราะห์ว่าเป็นโรคอะไรแล้วก็จัดยาให้กิน บางคนก็เป็นยาต้มกินหรือยาฝน บางคนก็ได้ทั้งยากินยาทาในการรักษาเบื้องต้นพอแผนจะจัดยาตำรับที่เป็นยา บำรุงแล้วบอกตัวยาที่รักษาอาการที่ป่วยในปัจจุบันกินแต่ในบางกรณีบางโรคก็จัดเป็นตำรับเฉพาะ

ประสบการณ์การรักษาโรค เคยรักษาในกลุ่มอาการ โรคเบาหวาน โรคผิด้บ ตับอักเสบ ปวดท้อง ข้างมดลูก ไข้หามกไม้ น้ำนมลงสู (ผิในเต้านม) กลุ่มอาการเหล่านี้พอแผนรักษาด้วยสมุนไพร การเป่า เช่น เบาหวาน ใช้น้ำหัวต้มกินบำรุงม้ามเพื่อให้ม้ามทำงานดีขึ้นแล้วอาการเบาหวานจะดีขึ้น แล้วก็เพิ่มยาสมุนไพรที่ใช้แก้เบาหวานเช่น บอระเพ็ด รากปลาไหล ผสมกับยาบำรุงม้าม พร้อมกับยาหลังอาหารประเภทหวาน มัน ส่วนกรณีที่เป็นผิหนัง จะใช้สมุนไพรและเป่า (ไชรบาคทำให้ที่เป็นผิหนังหายเร็วขึ้น) ผิบางชนิดก็ใช้ยาทา นี้ คือรูปแบบการรักษาของพ่อแผน ไม่ได้รักษาด้วยสมุนไพรอย่างมีองค์ประกอบหลายอย่าง

ตำรับยา / ไม้ที่นำมาใช้รักษา พ่อแผนที่มีไว้ในครัวเรือนที่จะให้คนนำไปใช้ มีตำรับยาหลัก / สมุนไพรไม้สมุนไพรที่เก็บไว้ในครัวเรือนมี

1. ไม้จู้ (ชิงชี) แก้วปวดท้องกะทันหัน เรียกว่า ผิลม
2. ไม้ตองหางกวาง ยาแก้ปวดบวม กระเพาะอาหาร
3. ไม้จุมคาน (คล้ายเข็มแดง) แก้อักเสบ แก้บิดมูกเลือด เหน็บชา
4. ไม้ประดงเส้น (นางโย) แก้อัมพฤต อัมพาต แก้เส้น แก้เอ็น ผ่นเอาน้ำกิน
5. เครือหนูแดง แก้ลำไส้ กระเพาะ ตกลาว แก้เลือด ผ่นเอาน้ำกินหรือต้ม
6. ส้มเสี้ยวเครือ แก่ตกลือดทั้ง 9 ไส้เป็นเลือด ผ่นเอาน้ำกินหรือต้ม
7. ยาหัว บำรุงตับ บำรุงม้าม : จะทำให้ฟื้นร่างกายขึ้น
8. รากไม้ผ่าสาม (กรายป่า) ชนิดต้นเล็ก

แก้ไข้ แก้อักเสบ บำรุงร่างกาย แก้อาการหวัดที่เกิดจากเยื่อสมองอักเสบ

9. รากระย้อมขาว (แผ่นดินไหว) แก้ไข้ที่มีอาการปวดหัว ความดันโลหิตสูง แก้อักเสบ
10. จำปาเทศ (ลั่นทม) แก้ไตบวม ไตวาย ผ่นเอาน้ำกินหรือต้ม
11. ดีปลาทอม กินทำให้ผมดกดำ ผมไม่หงอกง่าย
12. ไม้หมากจะเจียง แก่ผิด้บแม่ลูกอ่อนที่อาบน้ำแล้วหนาว
13. รากต้นพวงพี ถอนพิษงู แก้ไข้ ผ่นกิน

หมายเหตุ : ในการรักษางูกัดห้ามใช้คำว่า "งูตอด" ให้ใช้คำว่า "งูกัด"

14. ย่านางแดง ใช้แก้ไข้ แก้ผิด้บสำแดง
15. รากแก่นางนี แก้ผิด้บ แก้ผิด้บแม่ลูกอ่อน แก้ไข้

16. รากเขาไก่ (ข้างงาเดียว) แก้วใช้ อายุวัฒนะ บำรุงกำลัง

17. แสตนอนข้าว แก้วใช้ พุท

18. ไผ่หมาหัว แก้วใช้ที่มีอาการทรมาน

19. หางไหล (โล่ดิน) แก้วใช้โดยฝนตามร่างกาย

20. เจตมูลเพลิงขาว (ปิดโป้งขาว) แก้วใช้เสีย แก้วใช้ที่ไม่มีสาเหตุ ฝนเอาน้ำกิน

หมายเหตุ : ห้ามให้กับเด็กและหญิงมีครรภ์

21. กวางตุ้งและ บำรุงกำลัง

ตำรับยาที่ 1 ดับอัเสบ แก้วใช้ แก้วกิน

- แผ่นดินไหว (ระย่อม) - รากฝาสาม (กรวยป่า)

- รากสองฟ้า - แก้วตุ้มกา

- รากผักหวานบ้าน - รากผักก้านตง

- ยาหัว - กฤษณา

วิธีใช้ นำยาทั้งหมดฝนผสมกันกับน้ำ ต้มแทนน้ำ

ตำรับยาที่ 2 กระเพาะอาหาร

- กฤษณา - ตะไคร้ต้น

- ดอกหางกวาว - ขมิ้นเครือ

วิธีใช้ เอาทั้งหมด (ด้วยยาเสมอภาค) ต้มน้ำดื่มแทนน้ำ (ทิ้งให้เย็น)

ตำรับยาที่ 3 ท้องอืดท้องเฟ้อ

- เนื้อไม้จำปาพื้นบ้าน (ลิลาวดี) พอประมาณ

- ชุมเห็ดเทศ (ใบอ่อน) 5 ใบ

วิธีใช้ นำเอาทั้งหมดต้มกินประมาณ ½ แก้ว หากดื่มมากจะช่วยระบายท้อง

ตำรับยาที่ 4 มุตกิด มุตมาต

- ต้นเขาไก่ (ข้างงาเดียว /ข้างงาเอก)

- ต้นกรวยป่า (ต้นเล็ก)

วิธีใช้ ใช้ฝนหรือต้มเอาน้ำกิน 3 วัน

หมายเหตุ : ปัสสาวะขาว แสดงว่าอาการดีขึ้น

ตำรับยาที่ 5 มะเร็งมดลูก (ที่มีอาการเจ็บ)

- รากฝ้าย
- หนุ่ยแห้งห่ม
- เครือทองหางกวาว
- เทพทาโร
- ผักเสี้ยนผี

วิธีใช้ นำเอาตัวยานี้ในอัตราส่วนที่เท่ากัน นำมาต้มเอาน้ำกินประมาณ 2 ถ้วยต่อครั้ง

ตำรับยาที่ 6 มะเร็งเต้านม

- รากดอกบานคำสีขาว

วิธีใช้ นำเอารากดอกบานคำสีขาวฝนทาเต้านม

ตำรับยาที่ 7 รุสวัด

- รากส้มโก้ย

วิธีใช้ นำเอารากส้มโก้ย ฝนทา-กิน

หมายเหตุ : ต้มทาช่วงที่ตุ่มลูก

ตัวยาสุมไพโรทั้งหมดเป็นยาที่มีไว้ประจำบ้าน ซึ่งรูปแบบที่เก็บไว้ในบ้านทำเป็นลักษณะยาฝนไว้ ถ้ามีผู้ป่วยต้องการที่จะนำไปใช้ในบ้านของตัวเองพ่อแม่ก็ไปเก็บยาจากสวนหรือหัวไร่ปลายนามาให้คนใช้อีกที จากนั้นพ่อแม่ได้เล่าประสบการณ์การวิเคราะห์การรักษา การใช้สมุนไพรทั้งหมด เป็นการรักษาคณ่วยแบบองค์รวมมีทั้งอาหาร ยา กำลังใจ ที่สำคัญที่สุดคือความเป็นหมอที่มีได้เอาเปรียบผู้ป่วยที่ไม่มีทางเลือกถ้ามีผู้ป่วยมาหา ก็คุยให้กำลังใจ แนะนำการดูแลตัวเองส่วนค่าในการรักษาก็ให้ผู้ป่วยแต่งกายให้ซึ่งค่ายก็มี ขึ้น 5 เงิน 1 บาท หรือดอกไม้เทียนคู่สวนยาที่จัดไว้ก็แล้วแต่จะให้ตามสมควร ในบางสวนที่ว่างขายก็ขายตามที่กำหนดไว้ พ่อแม่จะแยกไม้สมุนไพรไว้เป็นตัวๆ ถ้าใครต้องการที่จะซื้อก็ขาย

ส่วนการถ่ายทอดให้กับศิษย์ตอนนี้พ่อแม่ยังถ่ายทอดไม่หมดทุกอย่าง ถ้าคนที่สนใจให้ไปหาพ่อแม่ก็พาศึกษาเรื่องไม้สมุนไพรว่าใช้แบบไหน ใช้แก้อะไรและวิธีเก็บยาสมุนไพร ส่วนขั้นตอนในการรักษาผู้ป่วยการวิเคราะห์โรคพ่อแม่ยังไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร

พ่อวิถี เสนาะเสียง

ตำรับยาที่ 1 โรคมะเร็ง

อาการเป็นหนองไหล เป็นรุมมีน้ำเหลืองไหล ได้เคยรักษาแล้ว 6 คน เป็นหญิง 2 คน รักษา 45 วัน เป็นแผลฝีและกลายเป็นมะเร็ง (ฝีหัวเอียน / ฝีแปวเอียน)

ยาโรยแผล 1. รากหางปลาไหลเผือก (ใบเล็ก)

2. รากไล้ดทะนงแดง (นางแข่งดอกแดง) เป็นยาร้อนใช้เฉพาะแผลฝีหนอง เท่านั้น

บดเป็นผงโรยแผลตอนกลางวัน(ห้ามกิน)

ยากิน

1. รากผักกาดนกเขา (ผักฮอนแฮน)/เกร็ดปลาช่อน

2. รากข้าวเลียด (ข้างแดง , ผักคะย้า)

โดยนำรากตัดเป็นท่อน เคี้ยวกินสด หรือบดละเอียด บรรจุแคปซูล ครั้งละ 2 แคปซูล กิน 3 เวลาหลังอาหาร

ยาอุดหนอง

1. ข้าวเหนียวสุกเผาไฟเป็นถ่าน

2. กระดาษลึง(แช่น้ำให้อ่อน)

3. ใบมะระขี้นก

4. ใบผักฮอนแฮน

5. ใบมะเกลือ

6. ใบสะเดา

7. ใบลำโพง

8. กำมะถัน ดินประสิว สารส้ม จุนสี

ใช้อัตราเท่าๆกันตำและบดให้ละเอียดปิดบาดแผล อุดหนองตอนกลางคืนใช้ผ้าปิดทับ

แผลจะค่อยๆดีขึ้นขึ้นมา ล้างแผลด้วยเปลือกไม้รสฝาดต้ม

ของต้องห้าม

- ของดอง เปี้ยว เค็ม ปลาหมึกหอย (ของทะเล) ปลาสด ปลาร้า

ตำรับยาที่ 2 ยาแก้ปวดแหว่ ปวดเส้น ปวดหลัง ปวดข้อ

1. ไม้เท้าสะเฒ (ลักษณะหนามจะเท้าสะเฒ)

2. กระแตไต่ไม้ (ชนิดใบใหญ่)

3. หัวหญ้าแห้วหมู

4. หัวกุ่มข่าย

ใช้ผสมภาคต้มกินไปเรื่อย

1. จุกกลับประรด ตัดเอาแต่แกน
2. บัวบก (ทั้งต้น)
3. ปูนา (ต้องการใช้น้ำลายปู)
นำมาแช่ในน้ำสุก กินน้ำ

ตำรับยาที่ 7 ชานำรุงกำลัง

1. ชื่นบือ	2. เฒ่าลุ่มลูก	3. โตไม่รู้ล้ม
4. ไฟเดือนห้าแดง	5. หัวบัวสันโตษ (บัวโคก)	6. มะตูมนิ่ม
7. กวางตุศและ	8. น้ำกระเทียมโรง	9. โสมแดง

- วิธีการปรุงยา
1. ตากแห้งบดเป็นผง
 2. โดยน้ำอ้อย+นมสด+น้ำตาลกรวด น้ำผึ้ง ต้มเดือด
 3. ผสมกับยาผง ปั้นเป็นลูกกลอน

วิธีใช้ กินครั้งละ 2 เม็ด หลังอาหาร

คติประจำใจของหมอชา "ของที่เปื้อนมาที่สุด คือยาที่ดีที่สุด"

พ่อนิน ทะนุบำรุง

เป็นหมอพื้นบ้านที่ไม่ได้กำหนดค่ารักษาพยาบาล เป็นหมอที่คอยช่วยคนในชุมชน พ่อนินเป็นหมอพื้นบ้านหลายประเภท เป็นหมอยาสมุนไพร หมอเป่า หมอสูตรขวัญ แต่งแก้ สะเดาะเคราะห์ หมอแคนโดยเริ่มเรียนรู้จากบรรพบุรุษและจากคราหมอ จากตำรา และประสบการณ์ในการรักษาตัวเอง จะไม่หยุดอยู่กับที่ในการค้นหาประสบการณ์ในการรักษาอาการเจ็บป่วย จนถึงปัจจุบันก็ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมอหรือเข้าร่วมอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพอยู่เสมอ

กลุ่มอาการที่เคยรักษาก็มี ริดสีดวงทวาร ลำไส้ ปวดฟัน โรคสตรี นิ่ว อายุวัฒนะ อาการดังกล่าวรักษาด้วยสมุนไพรและพิธีกรรมหรือคาถาขึ้นอยู่กับกรณี พร้อมทั้งมีการขำอาหารหรือตามเงื่อนไขของครูบาสั่งไว้ ส่วนเทคนิคในการต้มยาขึ้นอยู่กับการดูอาการ ตัวยาบางตัวต้องมีการบริกรรมคาถา

ตำรับยาที่ 1 แก้วปวดหลังปวดเอว

- เถาวัลย์เปรียง (เครือตาปลา)
- ปีกบ่าง (กระแตไต่ไม้)

วิธีใช้ นำเอายาทั้ง 2 อย่างมาต้มเติมน้ำ 3 ส่วน เคี่ยวเอา 1 ส่วนกินครั้งละ 1 แก้ว

ตำรับยาที่ 2 ยาผงแก้ปวดหลัง-ปวดเอว

- บัวบก 1 ส่วน
- ชะเอมเทศ 1 ส่วน
- น้ำผึ้ง

วิธีทำ นำเอาบัวบก ชะเอมเทศ มาล้างให้สะอาดหั่นเป็นชิ้นบางๆ ตากให้แห้ง แล้วบดเป็นผง (บดแยกส่วน) แล้วนำเอาผงบัวบก 1 ส่วน ผงชะเอมเทศ 1 ส่วน มาผสมกันแล้วเติมน้ำผึ้งลงไปทีละน้อยคลุกให้เข้ากันให้เหนียวพอปั้นได้ หลังจากนั้นปั้นเป็นลูกกลอนเท่าเม็ดพุทรา เก็บไว้ในกระปุกที่มีฝาปิดมิดชิด

วิธีใช้ นำยามากินครั้งละ 1 - 2 เม็ดก่อนอาหารวันละ 3 เวลา เช้า- กลางวัน- เย็น

ตำรับยาที่ 3 แก้วไข่หัทธิน

- หัวจุกมะพร้าว 3 จุก

วิธีใช้ นำเอาหัวมะพร้าว 3 จุก มาต้มเติมน้ำ 3 แก้ว เคี่ยวให้เหลือ 1 แก้ว ดื่มก่อนอาหารครั้งเดียว จนกระทั่งหายจากโรค

ตำรับยาที่ 4 ยาบำรุงดวงตา

- ผักบุ้งนาตามธรรมชาติ

วิธีใช้ นำเอาผักบุ้งที่ห่อด้วยผ้าขาวบาง เอาจุกมาปิดตาไว้ (เอาทั้งห่อ ประมาณพอปิดรอบดวงตา) แล้ว นำเอาน้ำผักบุ้งมาหยอดรอบๆ ดวงตาห้ามให้น้ำไหลเข้าตา เอาผ้าห่อผักบุ้งปิดไว้ จนกว่าจะรู้สึกร้อนแล้วค่อย เอาออก ทำทุกสัปดาห์

หมายเหตุ : ผักบุ้ง ควรเก็บในตอนเช้าแดดยังไม่ออก ห้ามให้ถูกแสงแดดเด็ดขาด

ตำรับยาที่ 5 แก้วปวดหัวเข่า

- น้ำสะอาด

วิธีทำ นำเอาน้ำมาล้างหัวเข่าตอนเช้าก่อนอาบน้ำข้างละ 1 ชันโดยเอาน้ำล้างตั้งแต่หัวเข่าจนถึงปลายเท้า ทำ ให้ครบ 7 วัน

หรือ ผักลิ้นเฒ่า กะทิจากมะพร้าวหัว

ตำคั้นเอาแต่น้ำ ทาหัวเข่า เช้า-เที่ยง-เย็น ทุกวัน

ตำรับยาที่ 6 ยาอายุยืน

- มะตูมสุกเอาแต่เนื้อ 5 จุก

- กล้วยน้ำหวานสุกงอมเอาแต่เนื้อ 1 หวี

- พริกไทยร้อนหนัก 4 บาท

วิธีทำ นำกล้วยสุกตำให้แหลก ใส่มะตูม เติมพริกไทยร้อน(บดละเอียดแล้ว) ตำให้เป็นเนื้อเดียวกัน ทาบน ใต้อุ้งมือ โดยทำให้เป็นแผ่นแบนๆ ตากให้แห้งสนิทเก็บไว้ในขวดโหลประมาณครึ่งโหล แล้วเติมน้ำผึ้งพอ ท่วมยา นำมาหมักในข้าวเปลือก 15 วัน

วิธีใช้ นำยาที่หมักไว้มากินครั้งละ 1 ช้อนกาแฟก่อนนอนเป็นประจำทุกวัน

หมายเหตุ : ก่อนนำยาไปหมักในข้าวเปลือกให้แห้งชั้น 5 วางไว้บนขวดโหลบอกกล่าวเล่าความในสิ่งดี ๆ

ตำรารับชาติ 7 ยายอายุยืน 6000 ปี

ดอกบุนนาคแห้ง 30 บาท

สมอไทย

ชิงแห้ง

สมอพิเภก

มะขามป้อม

ดีปลี

ลูกเฒ่า

ราชดัด (ปีคน)

กานพลู

นำยาตากแห้งบดเป็นผงละเอียด ผสมน้ำผึ้งเดือน 5 ปั้นเป็นลูกกลอน ขนาดเท่าหัวแม่มือ กินก่อน

อาหารเช้า-เย็น ครั้งละ 1 เม็ดวันละ 2 เวลา

หากกินได้ 3 เดือนโรคหายประมาณ 30 โรค

หากกินได้ 96 โรค กินได้ 10 เดือน เนื้อหนังจะกลายเป็นเด็ก

หากกินได้ 12 เดือน อายุยืน 3000 ปี

หากกินได้ 2 ปีติดต่อกัน อายุได้ 6000 ปี

พ่อเสถียร ศรีจันทร์

พ่อเสถียรเป็นหมอเหยาที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูมาตั้งแต่เป็นหนุ่ม ซึ่งเป็นหมอที่คอยสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ชุมชน โดยการเหยา ในการเหยาแต่ละครั้งจะต้องมีกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องมากพอสมควร เริ่มตั้งแต่ญาติผู้ป่วย คนใกล้บ้านเรือนเคียงที่มาร่วมในพิธีกรรม (เหยา) เพื่อซักถามแลกเปลี่ยนถึงสาเหตุการเจ็บป่วย เมื่อพ่อหมอเหยา เหยาแล้วทำนายว่าสาเหตุของอาการเจ็บป่วยเกิดจากภูตผีปีศาจ ทั้งญาติและเพื่อนบ้านก็จะช่วยกันแต่งเครื่องสักการะบูชาให้พ่อหมอเหยาไปแก้ไปขอขมา โดยผ่านนางเปี่ยง (แม่แก้ว) คอยสื่อกับพ่อหมออีกครั้งหนึ่ง

ส่วนในวันปกติถ้าผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยมาหาให้สองดูอาการเจ็บป่วย (วิเคราะห์) พ่อหมอจะทำพิธีเองที่บ้านการทำพิธีที่บ้าน พ่อหมอจะไปบอกกล่าวผีฟ้าที่พ่อหมอบูชารักษาสัญญะ แล้วก็เริ่มทำพิธีสองดูแล้วก็บอกให้ญาติผู้ป่วย ว่าเกิดจากอะไร แล้วให้ไปจัดการแต่งแก้ตามคำแนะนำของพ่อหมอ ในการเหยา การสองดู การเลี้ยงผีห้ามทำวันพระ

การปฏิบัติตัวของพ่อหมอ

- ห้ามกินอาหารที่เป็นมังส 10 อย่าง
- ห้ามกินอาหารบ้านที่มีงานศพ
- ห้ามกินไข่ที่ใช้ในการทำพิธีกรรม (ไข่คายน)
- ห้ามเหยา สอง เลี้ยงผีในวันพระ
- ต้องไหว้ครูบูชาในวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ (วันศีลดับ - วันศีลเพ็ง)

วิธีการเหยา ในการเหยาแต่ละครั้งต้องมีนางเปี่ยง (แม่แก้ว) หมอแคน ผู้ที่คอยช่วยทุกครั้งหมอเหยาก่อนทำการเหยาต้องมีการตั้งคายนก่อนทุกครั้ง ซึ่งการตั้งคายนจะมีผู้ช่วยคอยแต่งให้รวมจนถึงเครื่องทรงของหมอคายนี่

1. เหล้าขาว	1 ขวด
2. ขัน 5	1 ชุด
3. ไข่ไก่ดิบ	1 ฟอง
4. เงิน	1 บาท
5. จ้าว	1 ด้าม
6. ขันหมาก / ยาสูบ	1 ชุด
7. ขันหมากเบ็ง	1 คู่

ข้อห้าม : ห้ามเอาดอกสะเลเตมาแต่งโดยเด็ดขาด

ขั้นตอนในการเหยา เมื่อทำการแต่งกายเสร็จเรียบร้อยแล้ว พ่อหมอก็นำเครื่องตามที่เจ้าทรงชอบ แล้วก็ทำพิธี โดยการรำเป็นกลอนฉญา บอกเล่าวิญญูตผีทั้งหมดมาชุมนุมที่คายนแล้วเสาะถามว่าผู้ปวยคนนี้เป็นอะไร ในช่วงเวลาที่ถามเรียกว่าการเสี่ยงไข่ซึ่งจะเอาไข่ในคายนมาเป็นเครื่องมือรวมถึงข้าว เมื่อทำการเสี่ยงทายเสร็จแล้ว ก็แจ้งบอกให้ญาติผู้ปวยทราบว่าจะเกิดจากสาเหตุอะไรถ้าเกิดจากการกระทำของผีก็จัดแต่งแก้ให้ การแต่งแก้เครื่องเช่นนั้น

ต่างกันขึ้นอยู่กับผีที่มากระทำทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย จนสุดท้ายก็จะทำพิธีการผูกแขนรับขวัญ (ผูกข้อมือรับขวัญ) หลังจากนั้นพ่อหมอก็นำขมิ้นปีแคน แล้วรำลากลับหอเข้าโงง (ขึ้นห้อง) ปลดเครื่องทรงเป็นอันเสร็จพิธี

ส่วนการเลี้ยงผีจะเลี้ยงปีละ 1 ครั้ง เป็นการชุมนุมเลี้ยงฉลองของหมอเหยาทั้งครูบาและลูกศิษย์ การเลี้ยงผีหมอเป็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน การเลี้ยงผีในแต่ละครั้งลูกศิษย์ต้องนำเอาเครื่องทรงไปให้ครูบาคนละ 1 ชุด เครื่องทรงจะมี ดอกไม้ ผ้ามัดหัว ขึ้นอยู่กับผีทรงของแต่ละคน

พระครูสุนทรสันติคุณ

พระครูสุนทรสันติคุณเป็นหมอยาที่ช่วยชุมชน ญาติโยม ที่ป่วยโดยไม่คิดค่าตอบแทนเป็นเงิน ที่ได้ปรุงยารักษาโรคเริ่มจากการอ่านหนังสือก้อมซึ่งหนังสือก้อมเป็นหนังสือที่รวมตำรับยาเอาไว้ พระครูสุนทรนอกจากจะเรียนหนังสือก้อมและทำการศึกษาลงเปลี่ยนกับหมอพื้นบ้าน และประสบการณ์การรักษาผู้ป่วยมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มอาการที่ท่านสามารถรักษาได้มีหลายอาการและมีตัวยาดังนี้

ตำรับยาที่ 1 ยาแก้ริดสีดวงอย่างหนัก ถ่ายไม่ออก

1. รากกระดังบาย (ตำงไก่อ)	1 กำมือ
2. รากข้าวเลียด (ผักกาดยา)	1 กำมือ

วิธีใช้ นำเอายามาต้มเติมน้ำ 3 แก้ว ต้มให้เหลือ 1 แก้ว ยกมากินตอนอุ่นๆ เมื่อกินแล้วมีอาการถ่ายมากให้อาบน้ำ กินนม กินข้าว อาการจะหยุด เมื่อถ่ายเป็นปกติแล้วให้ต้มยาพอสุกไม่ให้เคี่ยวใช้กินแทนน้ำก็ได้

ข้อควร ปลายัฒิบ สุรา อาหารประเภทหมกไฟตอง อาหารดิบ

หมายเหตุ : อาการของโรคริดสีดวงทวารเริ่มจากถ่ายเป็นเลือดบ่อยเข้าก็พัฒนามาเป็นเดือยไก่ที่เรียกกันว่า บานทะโรค

ตำรับยาที่ 2 ยาแก้โรคเบาหวาน

1. เห็ดไม้แดง	1 ส่วน
2. หัวค้อนกระแต (ข้าวเย็นใต้)	1 ส่วน
3. กาฝากต้นกระโดน	1 ส่วน
4. ก้อมก้อยลอดซอน	1 ส่วน

วิธีใช้ ต้มเอาน้ำดื่ม การต้มเคี่ยววันหนึ่งอย่าจำกัดเวลา

ตำรับยาที่ 3 ยาโรคผิวหนัง (ยาทาภายนอก)

3. เนื้อในลูกสะบ้า 1 ส่วน
4. มะเขือบ้าทั้ง 5 1 ส่วน
5. กำมะถัน 1 ส่วน
6. หนังกางคก 1 ส่วน
7. ขมิ้นชัน 1 ส่วน
8. น้ำมันกระเบา หรือ น้ำมันมะพร้าว

วิธีทำ

1. นำเอาลูกสะบ้าคั่วให้กรอบ (ก่อนคั่วหุงให้แตกก่อน)
2. เอามะเขือบ้ามาสับคั่วให้กรอบ
3. เอาหนังกางคกมาเผาให้เป็นถ่าน
4. ขมิ้นชันฝานบางๆ แล้วนำไปทอดในน้ำมันกระเบาหรือน้ำมันมะพร้าว
5. นำเอาตัวยาทั้งหมดมาบดให้ละเอียดแล้วนำไปคลุกผสมกับน้ำมันตั้งไฟอ่อนๆ พอให้ยาเป็นเนื้อเดียวกันแล้วนำไปเก็บไว้ในขวด ใช้ทาทุกส่วนที่คัน โรคผิวหนังทุกชนิด

หมายเหตุ : ห้ามนำภาชนะที่ใช้ปรุงยานำกลับไปใช้อีก อาจมีอันตรายถึงชีวิตได้หลังการใช้ยาเสร็จในแต่ละครั้งต้องทำบุญตักบาตรให้เจ้ากรรมนายเวร

พระพร พรหมหากุล

การเป็นหมอของหลวงพ่อก็เริ่มจากการเรียนรู้จากหมอยา แลแลกเปลี่ยนประสบการณ์การรักษาโรค ตั้งแต่เป็นฆราวาส จนมาเป็นพระก็ยังมีการศึกษาเพิ่มเติม ปัจจุบันก็ทำยาหม้อ ยาต้มให้กับญาติที่มีปัญหา เรื่องสุขภาพ กลุ่มอาการที่หลวงพ่อรักษาได้ดี คือเป็นริมฝีปาก (ประจำเดือนที่มามากกว่าปกติหลายเท่า) ตกขาว ใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพ

ตำรับยาที่ 1 ยาแก้ริมฝีปาก

- ไม้ตักข้าว (กำแพงเจ็ดชั้น) 1 ส่วน
- รากนางสาวน้อย 1 ส่วน

วิธีใช้ เติมน้ำพอท่วมยา ต้มให้เดือดประมาณ 10 นาที แล้วยกลงนำเอามาต้มแทนน้ำหรือกินเข้าเย็น
 หมายเหตุ : การเก็บยาห้ามให้เงาของตนเองทับตัวยา ส่วนเวลาต้มทำตาแหลวหน้าจั่ว 3 อัน แล้วนำไปปักปากหม้อ (ตาแหลวเป็นการแก้เคล็ดในการปราบพระยาธร ในความเชื่อ พระยาธรคือ ตัวมาร) วิธีปิดปากหม้อเอาใบตองกล้วยมาปิดปากหม้อให้มิดแล้วเอากันใบตองมามัดปิดปากหม้อ แล้วเอาตาแหลวที่เตรียมไว้ปักลงตรงบริเวณคอกหม้อ ทั้ง 3 ด้าน เอากันตอมัดไว้ พร้อมกล่าวว่า " ถ้าพระยาธรมาให้แท่งตาพระยาธรเด้อ " และยกหม้อขึ้นต้มให้เอาฟืนเข้าอย่างเดียว ห้ามถอนฟืนออก และห้ามเอาอาหารไปปรุงข้างหม้อยาต้ม หรือ ต่อบูหรือจนกว่าจะยกหม้อลงเป็นอันเสร็จพิธี

ตำรับยาที่ 2 ยาแก้ตกขาว สูตร 1

- รากโลดทะนางขาว (นางแข่งขาว) 1 ส่วน
- แก่นต้นชิงชี 1 ส่วน

วิธีใช้ ต้มเอาน้ำกิน หลักการต้มเหมือนกันกับยาแก้ริมฝีปาก
 ข้อห้าม ห้ามกินผักชีฝรั่ง (หอมเป) ต้นหอม ปลาร้า มะละกอ

ยาแก้ตกขาว สูตร 2

- เครืออำเภอ (ก้างปลาเถา) เติมน้ำพอท่วมยา ต้มเอาน้ำกิน

ยาตัดราก ให้เอาต้นมะขาม 7 ต้น (กลั่มะขาม) มาต้มกิน

หมายเหตุ : การกินยา เมื่อกินยาหมดหรือหายแล้วให้เอากากยาไปทิ้งในป่าที่มีต้นไม้ใหญ่ แล้ววางไว้บริเวณโคนต้นไม้ พร้อมกล่าวว่าพระแม่ธรณี เจ้าที่ที่อยู่ต้นไม้ ว่าได้เอายาดีมาคินแล้วให้ลูกข้างอยู่เย็นมีสุขต่อไป "

ก่อนที่จะเอายาไปคินให้เอาทุ้มมัดที่ต้ม มามัดรวมกันให้หมดแล้วค่อยนำเอาไปทิ้ง "

สาเหตุ : โรคริมฝีปาก (ประจำเดือนไหลไม่หยุด)โรคตกขาว เกิดจากเชื้อตกนอกมดลูกแล้วมีเชื้อโรคไปกินไข่ที่ตกค้างอยู่ในมดลูก ทำให้ตกเลือดหรือตกขาว สามารถถูกลามเป็นมะเร็งได้

แม่จันลิ เปลี่ยนเอก

แม่จันลิเป็นหมอที่สามารถรักษาโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต ได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ ตอนบวชเป็นแม่ชีที่มีโอกาสได้นวดให้แม่ชีที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ โดยแม่ชีเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการรักษาสุขภาพ พอไม่สบายก็ให้แม่ชีที่ยังสาวเป็นผู้คอยนวดให้ แม่จันลิก็เช่นเดียวกันเมื่อขึ้นไปรับใช้ท่าน ๆ ก็ถ่ายทอดประสบการณ์การนวดให้กับแม่จันลิ แม่จันลิทำอยู่สามปีก็ได้ลาสิกขาออกมาอยู่ในชุมชน ก็ได้นำเอาประสบการณ์มานวดให้รักษาคนในชุมชน พร้อมกับไปเรียนรู้เพิ่มเติมเก็บประสบการณ์จากผู้ป่วย จนเกิดความชำนาญในการวิเคราะห์โรคว่าอาการแบบไหนสามารถนวดได้หรือนวดไม่ได้ เช่น คนที่เป็นอัมพฤกษ์ กรณีเป็นผู้ชายถ้ามีอาการไหล่หลุดทางด้านซ้าย โดยมากโอกาสที่จะรักษาให้หายมีน้อยมาก ก่อนรักษาจะทำการตรวจที่ก้นกบ หากก้นกบยาวสามารถรักษาให้หายได้ แต่ถ้าก้นกบหดสั้น รักษาให้หายยาก

ประสบการณ์ในการรักษาที่ผ่านมาไม่ได้รักษาด้วยการนวดอย่างเดียว มีหลายอย่างเริ่มตั้งแต่ การนวดน้ำมัน นวดน้ำมัน การประคบ การอบ (กระโจม) การย่าง อาบน้ำสมุนไพร กินยาสมุนไพรบำรุงร่างกาย บริหารร่างกาย ควบคุมอาหาร เช่น อาหารประเภทที่ผ่านการหมักดอง อาหารสุกๆ ดิบๆ ที่ขาดไม่ได้คือ กำลังใจ ผู้ป่วยต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าต้องหาย มีสมาธิดี ให้โอกาสซึ่งกันและกัน

อาการที่รักษาไม่ได้

- จิตใจหดหู่ขาดกำลังใจ

อาการที่รักษาได้

- จิตใจดี อารมณ์ดี

- มือเท้ายังพอมีแรง

ขั้นตอนในการนวด

1. จับชีพจรต้นขา → การจับก้นกบ

2. ย่างสมุนไพร

3. นวดขาทั้งสองข้าง → ข้างเท้า → หลังเท้า

4. นวดฝ่าเท้าทั้งหมด เน้นสันเท้า นิ้วเท้าทุกนิ้ว (เริ่มจากกลางฝ่าเท้าถึงนิ้วเท้า) หมุนข้อเท้าคลายทุกส่วนของฝ่าเท้า

5. ทำเหมือนกับข้อ 3, 4

6. นวดต้นขาลงมาถึงตาตุ่ม

7. นวดตั้งแต่หน้าแข้ง (เส้นเอ็นชานอก) ขึ้นต้นขา

8. นวดตั้งแต่ประตูลมลงมาถึงหน้าแข้ง

9. ยกขาขึ้นมาพาดตักหม้อ และนวดคลายบริเวณขาพับ (ข้อพับเข่า)

10. งอขาเข้าหาตัว (ทำเป็นเลขสี่) นวดบริเวณกล้ามเนื้อขาในจนถึงประตูลม “ หมอเอามือประครองหัวเข่าคนไข้ไว้ ” เอาอุ้งมือขวาบริเวณขาใน (ทำทั้งสองข้าง)

11. เอามือจับปลายเท้าผู้ป่วย เอาอีกมือรองตรงข้อพับ แล้วดึงปลายเท้าออกทำซ้ำ 1-2 ครั้ง (ทำทั้งสองข้าง)

12. ให้คนไข้ถ่างขาออกหมอนั่งระหว่างเท้าแล้วกดแนวเส้นตั้งแต่ข้างเท้าด้านหัวแม่เท้า → คลายเส้นตามแนวต้นขาใน ถึงต้นขา → คลายกล้ามเนื้อบริเวณขาหนีบเอามือวางบนขาหนีบเอาปลายนิ้วขึ้นหน้าท้องแล้วเกร็ง → เอานิ้วหัวแม่มือกดตรงขาหนีบ (ซีพจร) แล้วปล่อยช้าๆ แล้วคอยถามอาการของผู้ป่วย ว่ารู้สึกร้อนไปถึงปลายเท้าหรือเปล่า

13. เอาขาอีกด้านหนึ่งมาพาดขาอีกข้างแล้วยกขาขึ้นแบกไว้บนน้าของหม้อ → ยกขาขึ้นตั้งสูง หมอนั่งเอาขาอีกข้างของผู้ป่วยไว้ → เอามืออีกข้างจับปลายเท้าของผู้ป่วยแล้วเอามืออีกข้างหนึ่งสับขาตามกล้ามเนื้อขาจนถึงปลายเท้า → เอาเท้าทั้งสองข้างเข้าหากันมาวางบนตัวหม้อให้คนไข้เอามือจับบริเวณหัวเข่าตัวเอง ผลักออกไป หมอกดปลายเท้าเข้าหาตัวคนไข้

14. เอาขาที่ยกขึ้นลงมา → ตั้งหัวเข่าหม้อเอาปลายเท้ากดจุดกันหย่อนเอามือทั้งสองข้างประสานกันคลายกล้ามเนื้อหน้าขาถึงหัวเข่า

15. คนไข้นอนตะแคงกางแขนออกทั้งสองข้าง → นวดคลายเส้นแขนเริ่มจากข้อมือถึงข้อศอกต้นแขน (เริ่มนวดตั้งแต่นิ้วก้อยขึ้นไปแล้วกลับมาเริ่มต้นที่นิ้วต่อไป)

16. จับมือคนไข้ขึ้นมาจนวดเส้น หลังมือจนถึงต้นแขน → วางแขนลงกับพื้นอีกครั้งแล้วนวด

17. ตะแคงท่าเดิมแล้วหมอมายืนด้านหลังคนไข้แล้วจับมือคนไข้ขึ้นมามือที่ถูกต้อง ดึงเท้าหม้อเหยียบส้นคบนสะโพกแล้วปล่อยมือลง

18. เอาขาข้างเดียวก้นกับแขน งอขึ้นแล้วหมอเอามือจับปลายเท้าเอาเท้าเหยียบกล้ามเนื้อขาเบาๆ (ทำทั้งสองข้าง)

19. นอนตะแคงท่าเดิมเอาแขนผู้ป่วยจับขึ้นมาค่อยๆ ดึงปลายนิ้วมือแล้วดึงนิ้วกระดูกเบาๆ

20. คนไข้นอนคว่ำเอามือจับปลายเท้าทั้งสองข้างเข้าหากันแล้วกดปลายเท้า เข้าไปหากันทำซ้ำ 2 -3 ครั้ง → ปล่อยขาแล้วนวดตั้งแต่ปลายเท้าขึ้นมาถึงต้นขา (นวดเส้น)

21. นอนเอนขาออกทั้งสองข้างเอามือจับขาไว้ → การเอาเท้ามาคลายกล้ามเนื้อขาจนถึงก้น

22. คนไข้นอนคว่ำแล้วเอาขาทั้งสองข้างของหมอกดบริเวณก้นหย่อนของคนไข้ หมอเอามือทั้งสองข้างขยับเบา ๆ ห้ามหลุด เอากดบริเวณก้นเอาไว้

23. นอนคว่ำแล้วเอามือทั้งสองข้างเอาเท้าเหยียบส้นหลังพอส้นคอยู่แล้วดึงแขนคนไข้เป็นจังหวะเบาๆ

24. คนไข้ นั่งตรวจดูบริเวณต้นคอ หัวไหล่สะบัก → การคลายด้วยนิ้วมือตามกล้ามเนื้อหัวไหล่ → สะบัก การคลายเส้นรอบๆ ต้นผมจนทั่วศีรษะ

25. เอามืออีกด้านหนึ่งประครองหน้าผากแล้วเอามือหนึ่งกดจุดหางเต่า จนถึงจุดกลางกระหม่อม → เอามือทั้งสองข้างประครองหัวแล้วคลายให้ทั่วหัว

26. เอามือประครองหัวยกขึ้นเอาหัวแม่มือกดเส้นแนวที่ 2-3 จนถึงกลางกระหม่อม → จับหัวโยกเบาๆ → จับหัวแล้วค่อยๆ ยืดออกไปด้านข้าง

27. ให้คนใช้เอามือประสานกัน จับไว้บนท้ายทอยหมอบเอามือประสานแขนผู้ป่วยเอาหัวเข่าดันหลังผู้ป่วยเอาไว้ → โยกหมุนตัวให้กับผู้ป่วย ทำเบาๆ

28. คลายกล้ามเนื้อตามแนวหัวไหล่สะบัก

สมุนไพรประคบอัมพฤกษ์/สมุนไพรเข้ากระโຈມ

ตำรับยาที่ 1 ยาประคบแก้อัมพฤกษ์

1. ใบหนาด	2. ใบพลับพลึง	3. ใบ และ ต้นเขยตาย (พญารากเดียว)
4. ตะไคร้หอม	5. โกรฐจุฬาลำพา	6. การบูรต้น
7. เสลดพังพอนผู้ – เมีย	8. จิง	9. ใบมะกรูด
10. ใบมะขาม	11. ใบเอ็นอ่อน	12. ไพล

วิธีทำ ใส่ในอัตราส่วนที่เท่ากัน โขลกให้ละเอียดห่อด้วยผ้านำไปนึ่ง อังไฟทำไล่ไปตามฝ่าเท้า (จุดนวด)

ตำรับยาที่ 2 ยาต้มแก้อัมพฤกษ์

1. ฝาง	2. หัวข้าวเย็นเหนือ (ยาหัวใหญ่)	3. กำลังเสือโคร่ง
4. แก่นพญารากเดียว	5. เครือเขาเกลบ (รางแดง)	6. ตาไก่ (กำแพงเจ็ดชั้น)
7. ตากวาง (กำแพงแก้วชั้น)	8. นมสาว	9. แก่นจำปา

ต้มน้ำเดือด ต้ม

ตำรับยาที่ 3 แก้วริดสีดวง (กลีบมะเฟือง/ เดือยไก่)

1. บอระเพ็ด	2. เพชรสังฆาต	3. เขยตาย (พญารากเดียว)	4. ขมิ้นอ้อย

วิธีทำ ใส่ในอัตราส่วนที่เท่ากัน นำมาต้มเอาน้ำกิน กรณีเป็นแผลที่ทวารให้เอาพญารากเดียวฝนทาที่แผล (ฝนด้วยน้ำสุรา)

ข้อห้าม: กุ้ง ปลาช่อน ปลาไหล กบ อาหารทะเล ไก่ สุรา อาหารหมักดองทุกชนิด

ตำรับยาที่ 4 แก้วมะเร็งมดลูก ลำไส้

กลีบลูกสำโรง

นำมาต้มเอาน้ำกิน

ตำรับยาที่ 5 ยาประคบ (พอกช้า ดำเขียว)

พลับพลึง เสดดพังพอนผู้- เมี่ยง

วิธีใช้ ตำแล้วเอาไปพลับพลึงห่อ เอาอังไฟพอให้น้ำออกแล้วเอามาประคบ

ตำรับยาที่ 6 แก้กษัมแมลงสัตว์กัดต่อย

เพชรสังฆาต

วิธีใช้ ตำปิดบริเวณแผลที่ถูกกัดต่อย

ตำรับยาที่ 7 แก่โรคกระเพาะอาหาร

เพชรสังฆาต

วิธีใช้ นำเอากล้วยสุก มาสับขนาดประมาณนิ้วมือ ยัดเพชรสังฆาตเข้าไปในกล้วยสุก รับประทาน หรือจะผสมกับน้ำผึ้ง

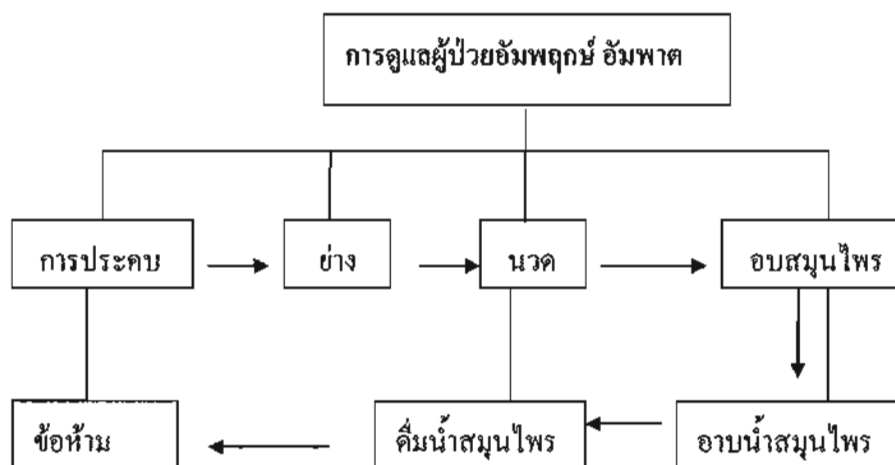
ตำรับยาที่ 8 ยาอายุวัฒนะ

บอระเพ็ดสด สับท่อนสดๆ กินได้เลย หรือ บั่นเป็นลูกกลอน

กรณีเป็นเบาหวานห้ามผสมน้ำผึ้ง

ข้อควร

- อาหารที่มีเมือก ไก่ เป็ด ปลา ร้า ปลาจ่อม กุ้ง
- ผักทุกชนิดต้องทำให้สุกก่อน
- อาหารหมักดอง สุรา
- อาหารที่มีรสมันจากพืช มันสัตว์

วิธีเก็บยา : ให้เก็บวันอังคาร

การนวดน้ำค้าง ช่วยให้เส้นคลายตัวเร็วขึ้น ถ้าไม่มีน้ำค้างก็ออกเดินผ่านน้ำค้างในสนามหญ้า

ตำรับยาที่ ๑ ยาน้ำแก้งูสวัด/งูกัด

1. นำเอาเมล็ดพื้งพอนตัวผู้-ตัวเมีย ตำให้ละเอียดผสมน้ำขาวข้าว พอกบริเวณที่เป็นงูสวัด
2. นำเอาเมล็ดพื้งพอนตัวผู้-ตัวเมีย นำมาตำพอกบริเวณที่ถูกกัด ตำเอาน้ำกินแก้พิษ (กรรณังกัด)

พ่อแพง นาเคอินทร์

พ่อแพงเป็นหมอ “ สักยาสมุนไพร ” การเป็นหมอสักยาสมุนไพรของพ่อแพงเริ่มจากการที่เริ่มจากการรักษาอาการเจ็บป่วยของคนที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งในระหว่างการรักษาผู้ป่วยนั้นพ่อแพงได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรจากหมอที่มารักษาผู้ป่วยในบ้าน ได้เห็นสรรพคุณของยาพื้นบ้าน วิธีการรักษาของหมอพื้นบ้าน จึงเกิดความสนใจ เมื่อมีโอกาสพ่อแพงได้ออกไปเรียนรู้เรื่องหมอพื้นบ้านแล้วเลือกเรียนวิชาสักยาสมุนไพร การเรียนสักยาสมุนไพร ได้เรียนรู้จากอาจารย์จนครบกระบวนการ เริ่มตั้งแต่ทำการศึกษาระบบของเส้นเลือด เส้นเอ็น วิเคราะห์โรคที่เกิดจากเส้นเลือด พร้อมฝึกใช้ยาสักยา จึงได้กลับมารักษาผู้ป่วยในชุมชนจนถึงปัจจุบัน กลุ่มอาการที่สามารถรักษาได้มี ปวดหัว ปวดเส้น แผลงสัตว์กัดต่อย

การสักยามี 2 ประเภท

1. สักป้องกันแมลงสัตว์กัดต่อย
2. การสักรักษา

การสักยาทั้ง 2 วิธี นี้สามารถสักรับกับกลุ่มคนทั่วไป ในการสักยาไม่ว่าจะสักทำการรักษาหรือสักป้องกัน ตัวหมอเองต้องทำพิธียกครูไว้ที่บ้านทุกครั้ง ส่วนผู้ป่วย ก็ต้องนำเอาดอกไม้เทียนคู่ไปหาหมอทุกครั้ง ยกเว้นในกรณีเจอผู้ป่วยกะทันหันจะทำพิธีโดยไม่ต้องตั้งคาย (ยกครู)

ในการสักแต่ละครั้งหมอดึงดูอาการว่าเกิดจากสาเหตุอะไร แล้วค่อยหาจุดเพื่อที่จะทำการสักเพื่อรักษาอาการป่วย ส่วนการสักป้องกันจะเป็นจุดเฉพาะมีอยู่ 4 จุดคือ จุดหลังมือซ้าย ขวา จุดหลังเท้าซ้าย ขวา หลังจากการสักยาทุกครั้งต้องให้ยาแห้งก่อนแล้วค่อยทำการอาบน้ำ และห้ามฟอกสบู่ในวันที่ทำการสักยา

วิธีตรวจดูอาการ

1. ดูหน้า
2. ดูเส้นเลือด เส้นเอ็นที่บริเวณหน้า
3. จับเส้นตั้งแต่สะบักถึงท้ายทอยว่ามีวามตึงความหย่อนต่างกันหรือไม่
4. ดูลักษณะเส้นที่ขึ้นมาข้างๆ หัว มาบริเวณข้างหู พอจับขึ้นมาแล้วกดจุดโดยเอาหัวแม่มือกดเบา ๆ

(ตามจุดนวด) ดูความตึงของเส้นเลือด ถ้าสาเหตุมาจากการไหลเวียนของเลือดไม่ดีทำให้เส้น

เลือดขดก็จะสักยาเอาเลือดออก

การวิเคราะห์โรค

จากการเปรียบเทียบของพ่อแพง พ่อแพงจะดูอาการแล้วบอกอาการให้กับผู้ป่วยจะแตกต่างกับหมอแผนปัจจุบัน เช่นหมอแผนปัจจุบันบอกว่าเป็นโรคกระเพาะอาหาร พ่อแพงจะบอกว่าเป็นเส้นท้อง ข้อสังเกต ถ้าเป็นโรคกระเพาะอาหารกินยาที่หมอให้แล้วอาการจะหาย แต่ถ้ากินยาแล้วไม่หายแสดงว่าเป็นเส้นท้อง

ข้อขล่ำ

ในการสักรา ถ้าสักรักษาเส้นเอ็น เส้นเลือดห้ามกินสัตว์ปีกทุกชนิด 7 วัน ถ้าในกรณีสักรักษาห้ามกินผักดกได้หมดตลอดชีวิต ถ้ากินผักดกได้หมยาที่ป้องกันจะเสื่อมออกจากตัวเราหมด การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องของคนที่สักรักษา นอกจากจะขล่ำผักดกตลอดชีวิตแล้ว คนนั้นยังสามารถรักษาคนที่ถูกแมลงสัตว์กัดต่อยได้อีก รวมถึงตัวเองด้วย " วิธีการใช้เมื่อถูกแมลงสัตว์กัดต่อยให้น้ำลายตัวเองทาบริเวณที่ถูกกัด " ถ้าคนที่ถูกแมลงสัตว์กัดต่อยมีอาการปวดด้วยให้ตั้งใจอธิฐานด้วยสมาธิที่สงบนิ่ง นึกถึงครูบาอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง แล้วเป่าลงไปที่แผลบริเวณที่ถูกกัด หรือน้ำลายทาลงอีกครั้ง เมื่อน้ำลายแห้งก็เอาทาลงซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะหายปวด

ส่วนการถ่ายทอดมีลูกศิษย์ทั้งหมด 8 คน ที่สามารถสักราได้ ถ้าใครมีความสนใจที่จะเรียนสักราก็มาเรียนได้ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ให้มาอยู่กับพ่อหมอที่บ้านเพื่อให้สะดวกในการเรียน เพราะในการเรียนต้องรู้ด้วยาวิธีการปรุงยาด้วย ในการเรียนนั้นจะไม่บอกชื่อต้นไม้ว่าชื่ออะไร จะพาลูกศิษย์ไปเก็บเองในป่า เมื่อเก็บมาเรียบร้อยแล้วนำมาทำพิธีเคียวยาพร้อมกัน

เงื่อนไขในการเรียนรู้ ต้องมีการตั้งคาคายบูชาครู มี ผ้าถุง 1 ผืน ผ้าขาวม้าหรือผ้าขาว 1 ผืน เหล้า 1 ขวด ไข่ไก่ 1 ฟอง เงิน 12 บาท ชัน 5 ชุดนี้เป็นเครื่องยกครู ส่วนค่าในการสมัครเรียน 4,000 บาทหรือขึ้นอยู่กับข้อตกลงของหมอและผู้ที่มาเรียนและฝากตัวเป็นศิษย์ ส่วนการเรียนรู้ที่จะนำมารักษาตัวเองและชุมชนก็สามารถถ่ายทอดให้ได้แต่ไม่ได้ยกครูให้กับศิษย์

ข้อปฏิบัติ ผู้ที่จะเป็นหมอดังกล่าวต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมตตา ต้องปฏิบัติต่อครูบา ไม่โลภเห็นแก่ลาภ บูชาครูทุกวันพระต้องขล่ำ ห้ามกินมังสา 10 อย่าง

หมายเหตุ : หมอต้องรักษาอุปกรณ์ให้ดี ทำความสะอาดให้เรียบร้อยก่อนที่จะนำมาสักรให้กับผู้ป่วย

2. การปรุงยาสักรามีตัวยาดังนี้

1. ดิงเหลื่อม
2. ดีหลวง
3. ต้นไม้สมุนไพร (บอกไม่ได้)

ทำพิธีเสร็จทำการเรียกสารพัดพิษให้เข้ามารวมกันแล้วค่อยนำไปรักษาผู้ป่วย

3. ข้อขล่ำของคนที่ยื่นควาสักรา

1. ห้ามกินอาหารในพาข้าว (สำหรับ) ที่มีคนย้ายด้วยใดด้วยหนึ่งออกจากสำหรับ
2. ห้ามนั่งขวางทางประตู หรือ บันได

ตำรับยาที่ 1 โรคกระเพาะอาหาร

1. ม้ากระต๊อบโรง	2. กวางหิและ	3. กฤษณากลิ่น
4. ผู้เฒ่าลัมลูก(เสี้ยวตาน)	5. ย่านางแดง	6. ประดงเข้าซ้อ
7. สามสิบสองประดง		

วิธีใช้ นำเอายาอย่างละเท่ากันมาต้มพอสุก กินแทนน้ำ

ตำรับยาที่ 2 แก้กี้

ใช้รากต้นเขตนตาย (สีชมพู) ผ่นเอาน้ำกิน

ตำรับยาที่ 3 แก้วสวัด / ไฟลามทุ่ง

เอาผักไหมเขียว(สังวาลย์พระอินทร์) มาล้างให้สะอาด 1กำมือ ตำพอเป็นน้ำเบียดทาบริเวณที่แผล

ตำรับยาที่ 4 ปากเปื่อย เป็นแผลในปาก

ใช้สีเสียด 7 ชื้น หรือ หมาอีแปะ 7 ชื้น ใส่ในอุ้งมือแล้วเคี้ยวข้างใดข้างหนึ่ง ห้ามเปลี่ยนข้าง
พอประมาณ แล้วบริกรรมคาถา 3 จบ คาถามีคำว่า ไชยันโต ไชยันโต ไชยันติ ปะริยันตัง เปาโลโป
ข้างเดียว ห้ามเป่ากลับ เป่าเข้า-เย็น ตั้งค้ายด้วยดอกไม้ ฐูป เทียน

ตำรับยาที่ 5 ไฟไหม้น้ำร้อนลวก

วิธีรักษา นำเอากลือมาอมแล้วทอ้งคาถา ว่า

อิติปิโสภะคะวา โอมพระพุทธรักษา มหาโมกษลา
โอมจะปราบแสงน้ำและแสงไฟ จะปราบแสงไฟให้แสงไฟหมดกะหมด
จะตุ้ดให้แสงไฟให้ตาย แสงไฟกะตาย
จะบายแสงไฟให้มอด แสงไฟหมดกะมอด
โอมสะหาพะเพิก
เป่าทั้งกลือและน้ำลาย 3 – 5 ครั้ง (ให้เป่าลง)

รักษาแก้มสารพัดพิษ

1. สักป้องกันแมลงกัดต่อย
2. สักรักษาเส้น ปวดหัว ปวดตามกล้ามเนื้อ พิษต่างๆ

วิธีการ เป่าปากเปล่า 7 - 10 ครั้ง บทลงปลายปลายเท้าเอาเข็มสะกิดให้เลือดออก เอาน้ำลายปิดทำซ้ำจน
แผลหายปวด

การวิเคราะห์โรค

1. จับเส้นดูก่อน สังเกตดูว่าเส้นอ่อน แข็ง ต่างกันหรือไม่

พระคาถา สักแก้งักัด

สัพพะมัง สัพพะจิตตัง พุทธะคะถัง มะโมระมัง ตุตตะจิตตัง สะวาโหติ

ขอนำเทวดาจงเป็นอันดีเลิศ

ปวดยุท ห่อง 1 จบแล้วเป่า

ลำไต้ น้ำ ลำกิ้นตุก เจ็บหัวกุสิเป่าผ่า เจ็บบ่ากุสิเป่าเอ็น ให้มันดีคือความกว่า ให้มันหายคือความงูเป่า

การยกครู โดยตั้งคายขึ้นมื่น แพรว เหล้าก้อง ไชหน่วย ชัน 5 เงิน 12 บาท ได้แก่

1. ผ้าถุง 1 ผืน	2. ผ้าขาวม้า 1 ผืน	3. เหล้า 1 ขวด
4. ไชติบ 1 ฟอง	5. เงิน 12 บาท	6. ชัน 5

ข้อห้าม / ข้อขล้า

กรณีสักแก้ปวดเส้น : ห้ามกินสัตว์ปีก 7 วัน

กรณีสักแก้ป้องกัน : ห้ามกินตัวไหม

ข้อควรปฏิบัติในการรักษา ให้กล่าวคำพูดดีๆ กับครูบาอาจารย์ พระแม่ธรณี พ่อพญาครุฑ พ่อพญานาค จงเข้ามาป้องกันรักษา

หลวงพ่อด (พระครูสุภาภรณ์)

หลวงพ่อดเป็นหมอที่มีประสบการณ์การรักษาผู้ป่วยมาทั้งโรคทางกาย ทางจิต กลุ่มอาการทางกายที่รักษาได้ผลมีโรคนี้โรคใด ซึ่งมีการปรุงยารักษาอาการนี้โรคใดให้กับญาติโยมที่มาให้หลวงพ่อดรักษาการเป็นหมอของหลวงพ่อดต้องรู้แน่ ต้องแม่นยำในตัวยาที่จะนำมาใช้ รวมถึงขั้นตอนการต้ม การฝน การกิน เช่น ตัวยาแต่ละตัวต้องรู้รส และสามารถแยกได้ตามหลักเภสัช คือ ยา 9 รส ก่อนจะรักษาผู้ป่วยต้องรู้พื้นฐานของโรคว่ามันเกิดจากอะไรเมื่อสงสัยก็ให้ซักถามทันทีจึงจะเป็นหมอได้

การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค ยาสมุนไพรจะไม่แพ้ ถ้าถูกโรคก็หาย ถ้าไม่ถูกโรคก็ไม่เป็นอะไร
การวิเคราะห์โรค

1. ต้องซักถามอาการของผู้ป่วยให้ละเอียดแลประวัติอากาศเจ็บป่วยรวมถึงพฤติกรรมกรกินอาหาร ระบบขับถ่ายของผู้ป่วย
2. ประวัติการตรวจรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน ในกรณี " นีว "
3. คำนวณธาตุขะตา ราศี หลังจากวิเคราะห์โรครู้แน่ชัดว่าเกิดจากอะไร เป็นจุดไหน แล้วค่อยทำการรักษาตามอาการซึ่งในการรักษาในบางกรณีมีทั้งยา อาหาร การสะเดาะเคราะห์

ตำรับยาที่ 1 แก้นิวหินปูนในไต (ยาฝน)

- หางปลากระเบน	- เขาเลียงผา	- เขากวางชี
- เขากวางโดน	- งาช้าง	- เขาควายเผือก
- หนามเม่น	- กระดุกบ่างใหญ่	- กระดุกลิงลม
- กระดองเต่า	- เกล็ดลิ้น (นิ่ม)	- เดือยไก่ป่า
- เขี้ยวหมูป่า		

วิธีทำ นำเอายาทั้งหมดมาฝนในน้ำสะอาดโดยแบ่งสัดส่วนดังนี้ ใน 1,000 ซีซี แบ่งส่วนผสมเป็น 3 ส่วน ฝนน้ำยาด้วยน้ำฝน 1 ส่วน น้ำมะนาว 2 ส่วน แล้วนำเอาส่วนผสมทั้ง 3 ส่วนมารวมในขวดเดียวกัน ใช้กินแทนน้ำทุก 4 ชั่วโมง แล้วดื่มตามมากๆ ในการรักษาโรคนี้หินปูนในไต ก่อนรักษาโรคนี้ด้วยยาดำรับนี้ หลังกินยาดำรับนี้ไม่มีข้อปฏิบัติในเบื้องต้นดังนี้

1. ให้มีฟิล์มเอกซเรย์ที่มองเห็นภาพก่อนนีวไว้ 1 ชุดเพื่อให้แน่ใจว่ามีนีวขนาดไหน และใช้คำนวณยา โดยเม็ดเท่าตัวเขี้ยวให้ยา 2 ขวดกลม
2. กินยาให้ครบตามกำหนดไว้

3. เก็บน้ำปัสสาวะไว้ในขวดที่สามารถมองเห็นน้ำข้างในได้ น้ำปัสสาวะเก็บไว้จนกินยาหมดแล้ว สังเกตว่าน้ำปัสสาวะเป็นอย่างไร มีตะกอนหรือเปล่า
 4. ให้กลับไปเอ็กซเรย์อีกครั้ง เพื่อดูก้อนนิ่วว่าลดขนาดลงหรือมีขนาดเท่าเดิมหรือไม่ หรือว่ายังเหมือนเดิมแล้วนำผลเอกซเรย์กลับมาวิเคราะห์อีกครั้ง
- หลังจากวิเคราะห์ผลการรักษาเบื้องต้นแล้วก็จัดยาตามอาการอีกครั้ง ในการรักษาแบบต่อเนื่อง ส่วนผสมของยาจะปรับตามอาการทุกครั้ง

หมายเหตุ : ยารักษานี้ตัวรับนี้ สามารถรักษาไวรัสกินเยื่อกระดูกได้

ตำรับยาที่ 2 แก้อสุรพิษ (ว่านปราบอสุรพิษ)

วิธีใช้

1. ต้องเก็บว่านอสุรพิษในวันอังคาร วันเสาร์ ก่อนเก็บทุกครั้งต้องมีการบอกกล่าวพระแม่ธรณี การบอกกล่าวต้องพูดแต่คำที่ดีๆ เพื่อให้เป็นสิริมงคล
2. นำเอว่านอสุรพิษมาหมักไว้เหล้า 80 ดีกรี นาน 3 วันเป็นอย่างน้อยแล้วเก็บไว้ใช้ได้เลย
3. การใช้ว่านอสุรพิษ ถ้าเมามึนเมาติดต่อกันซ้ำๆ ให้เอาเข็มฉีดยาแทงง่ามมือ เอว่านอสุรพิษปิดแล้วแทงง่ามเท้าด้านเดียวกัน จุดที่ 3 กลางกระหม่อมในกรณีงัดให้เอาพิษออกอย่างเดียว

หมายเหตุ : การเอาพิษออกให้เอาหัวใจเป็นศูนย์กลาง (ไม่ให้พิษออกข้ามหัวใจ) หากถูกกัดข้างล่างเอาออกเท้า ข้างบนให้เอาออกมือ แต่ก่อนจะเอาพิษออกให้สักตรงกันข้ามกับจุดที่เอาออก และกระหม่อมจุดสุดท้าย แล้วค่อยตรงจุดที่จะเอาพิษออก เมื่อเลือดไหลออกจนหยุดแล้วปิดยาบริเวณที่แทง

ข้อห้าม / ข้อปฏิบัติ

1. ห้ามคาตคะเนตัวเอง
2. ต้องรู้จริง
3. คนต้องรักษาตัวเอง อย่ารักษาโรค

พ่อพรมมา จันทะแสน

พ่อพรมมาเป็นหมอยาที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เริ่มตั้งแต่การช่วยปู่เก็บยา ฝนยา และเรียนเพิ่มเติมจากตำรา ประสบการณ์ รวบรวมประสบการณ์มาจนได้เป็นหมออนุญ (เป็นหมอที่ไม่เรียกเก็บค่ารักษา แต่จะแต่งกาย) การรักษาคนไข้ของพ่อพรมมาเป็นการรักษาแบบองค์รวมไม่ได้รักษาด้วยสมุนไพรเพียงอย่างเดียว บางกรณีก็มีการเป่าด้วยคาถา เช่น เด็กเป็นไข้มีอาการเพ้อ จะเอายาฝนให้กิน แล้วมีการเป่าด้วย การรักษาคนป่วยแต่ละครั้งผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยจะเอาดอกไม้เทียนคู่มาบูชา และก็ฝนยาให้ตามอาการ ในกรณีที่รักษาต่อเนื่องจะมีการตั้งคาย เมื่อหายจากการอาการเจ็บป่วยก็จะมีการปลดคาย (การปลดคายคือ การบอกกล่าวครูบา อาจารย์ว่าผู้ป่วยหายดีแล้ว พร้อมกับเก็บเครื่องสักการะบูชาออก) เมื่อปลดคายเรียบร้อยแล้วผู้ป่วยหมอก็ปฏิบัติตัวตามปกติเพราะช่วยที่รักษาอาการป่วยบางกรณีมีข้อห้าม เช่น ห้ามกินอาหารบางอย่างทั้งหมด และผู้ป่วย บางครั้งหมอก็ต้องปฏิบัติยาเคร่งครัดต้องสวดมนต์บูชาครูบาทุกวัน ห้ามว่าคำ ท่อ ผู้อื่นไม่ว่าจะมีเหตุอะไรเกิดขึ้นเป็นต้น ส่วนค่าใช้จ่ายในการรักษาแล้วแต่ศรัทธา บางคนก็นับถือเป็นพ่อฮัก บางคนก็ถือว่าเป็นครูบา

การวิเคราะห์โรค ของพ่อพรมมา จันทะแสน เมื่อมีคนไข้มาหาแต่ละครั้งจะเริ่มดูอาการปัจจุบัน ดูหน้าตา ชักถามอาการในปัจจุบัน การเจ็บป่วยในอดีต รวมถึงการรักษาในอดีตและปัจจุบันการวิเคราะห์โรคในแต่ละครั้งเมื่อไม่แน่ใจหรือสงสัยก็จะเอายามาทำการทดลองก่อนเพื่อให้แน่ใจก่อนแล้วค่อยวางยาตามโรคที่เป็น

ตำรับยาที่ 1 แก้กฬัดบับ ดับฮักเสบ

- รากปลาไหลเผือก
- รากประสงแดง
- รากต้นดัดเต่า

วิธีใช้ ฝนกับน้ำข้าวข้าวกินแทนน้ำ หรือทาบริเวณที่เจ็บ

หมายเหตุ : อาการกฬัดบับมีอาการเจ็บบริเวณตับหรือที่หมอเรียกว่า ดับฮักเสบ และฝีมียหลายชนิดเช่น ฝิปะจาก ฝิหัวคว่ำ ฝิหัวเอียน ฝิหัวดำ ฝิหัวเสียน ฝิปลาค้อ ฝิหัวขาว แต่ละชนิดลักษณะอาการจะต่างกัน

ตำรับยาที่ 2 ยาต้มอยู่ไฟ สำหรับแม่ลูกอ่อน

- ตะโกป่า (หมากเกลือก)
- ไม้แดง
- รากสุรามิฤทธิ์
- ย่านางแดง

วิธีใช้ ต้มเอาน้ำกิน ขณะอยู่ไฟ

หมายเหตุ : ป้องกันแม่ลูกอ่อนกินผิด ให้เอารากสัปะรด รากสุรามิฤทธิ์ รากพญามิฤทธิ์ ต้มให้กินตอนอยู่ไฟ

ตำรับยาที่ 3 ยาแก้พิษผดผื่นแดง

- เครื่องเขามวก - แก่นางนิง - ย่านางแดง
- สุรามิฤทธิ์ - ปลาไหลเผือก

วิธีใช้ นำยามาฝนกิน แก้พิษผดผื่นเนื่องมาจากพิษไข้ พิษจากอุบัติเหตุ ตกต้นไม้ ควายชน " ถ้าเป็นงูสวัดเอาเครื่องเขามวกฝนทาได้ "

หมายเหตุ :

เครื่องเขามวกต้องเก็บยาตามวัน เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ พร้อมกับการปลุกเสก ในการปลุกเสกต้องตั้งคายมีเงิน 1 บาท ขึ้น 5

การปลุกเสก ต้องปลุกในคืน ก่อนจะออกจากบ้านไม่เก็บยาให้กล่าวคำว่า

"โอมทิพย์พญาราช ชี้นำพอนหัวขาก้อกฟอกๆ ช้อนภูจะตอกหัวทิพญาราช" ให้ท่องไปถึงต้นไม้ แล้ววางขึ้น 5 ตามทิศที่กำหนด พร้อมกล่าวบอกพระแม่ธรณี (กล่าวคำที่เป็นศิริมงคล) เมื่อบอกพระแม่ธรณีเสร็จแล้วก็ปลุกยา

คำกล่าวปลุกเสก

"โอมชะลูกๆ ภูจะปลุกพญายาให้ลูกก็ลูก ภูปลุกพญายาให้ตื้นก็ตื้น พญายาไปทางอื่นก็ให้มา โอมสะหุม" แล้วก็เก็บยา พอเก็บยามาแล้วก็ทำความสะอาดเรียบร้อยแล้วเก็บไว้ใช้

ตำรับยาที่ 4 ยาแก้ตกขาว

- วานชักมดลูก

วิธีใช้ นำเอารานชักมดลูก ผานเป็น 5 ผาน มาท่องแล้วท่องนะโม 3 จบ พร้อมเขียนคำว่า นะโมพุทธานะลงในวานที่ผานไว้ ผานละ 1 คำ

ผานที่ 1 นะ ผานที่ 2 โม ผานที่ 3 พุทธ ผานที่ 4 ธา ผานที่ 5 ยะ แล้วปลุกด้วยคำกล่าวดีๆ ต้มเอาน้ำกิน

ตำรับยาที่ 5 ยาแก้อัมพฤกษ์ (ปากเปี้ยว)

- ดันตุมกาแดง - เขากวางโดน - เขากวางชี - ชื่นกอินทรีขี้
- นมผา - หนวดเดือนห้า - รังร้อน - รากผักก้านตง
- จวงคำ (กฤษณาต้น) - ลิ้นทะเล(กระดองปลาหมึก) - หยั่งสมุทร(ปะการัง)

วิธีใช้ นำเอายามาฝนกับน้ำที่แช่เงินราง แล้วเอาน้ำยาฝนทาปาก เอาเงินรางมาเช็ดปากให้กลับเข้าด้านหน้า

หมายเหตุ : ถ้าแช่ในน้ำเล็คปลาไหลจะดีกว่าแช่ในน้ำเปล่า และในการรักษาต้องตั้งคายทุกครั้ง

ตำรับยาที่ 6 ยานกั๊กไห้หมากไม้

- จันทน์แดง	- จันทน์หอม	- จันทน์ขาว
- หมอน้อย	- รากผักหวานบ้าน	- รากย่านาง
- รากผักก้านตง	- หนาวเดือนห้า	- ต้นรังร้อน
- นมผา	- ลิ้นทะเล(กระดองปลาหมึก)	- หยั่งสมุทร(ปะการัง)

วิธีใช้ นำเอาเอายามาฝนน้ำกิน ถ้าอาการไข้ออกตุ่มตามตัวด้วยให้เอายาฝนเพิ่มอีกมี แสนคางคกแดง แสนปลา
 ดุก พญามีฤทธิ์ แสนค้อคำ ม้ากระต๊อบโรง แสนปลากั้ง
หมายเหตุ : ห้ามฝนรังจืดลงในยาชุดนี้ ทำให้ยาเสื่อม

ตำรับยาที่ 7 งูสวัด

วิธีรักษา แต่งชัน 5 ตั้งคายเป่าด้วยอาคม ก่อนเป่าให้เคี้ยวหมาก แล้วยกชัน 5 ขึ้นมา

กล่าว นะโม 3 จบ ว่าคาถา ปุริกะ ปูรินะ ปูริปุ 3 จบ

เป่าไล่ตื้นแล้วเหยียบบริเวณที่เป็น

ข้อขล่ำ ให้กินปลาที่มีหางสีขาวอย่างเดียว อาหารประเภทอื่นห้ามรับประทานจนกว่าจะหาย

ตำรับยาที่ 8 ไฟลามทุ่ง

วิธีรักษา เอาหัวขั้วของผลมะพร้าวอ่อนตำผสมกับตะไคร่น้ำ(ตะไคร่น้ำที่เกาะในโองน้ำ)ให้ละเอียดแล้วนำมา
 แปะบริเวณที่เป็น

ตำรับยาที่ 9 ฝีปวด

วิธีรักษา เป่าคาถาอวยเพ็ด เป่าโดยให้ลมปากไปทางเดียว คือเป่าลงเบื้องล่าง

“โอมพิษมหาพิษ ฤทธิเป่าพิษร้อนให้เย็นปานทราย

ฤทธิเป่าพิษไอให้เย็นปานน้ำ ฤทธิเป่าพิษผ้าและพิษผี

เป่าข้างหลังให้เย็นแสนวา เป่าข้างหน้าให้เย็นแสนโยช โอมสะวาหายะ”

เทคนิคในการรักษาโคลิดิคในทารก

พ่อพรมมาบอกว่ามันเป็นการรักษาความรู้สึกของผู้ป่วยก่อนที่จะรักษาโรค พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ถึงมี
 กลอุบายในการรักษา เช่น การบริกรรมคาถา การสะเดาะเคราะห์ การสู่ขวัญ การส่องดูฤกษ์ปีศาจ ดินฟ้า
 อากาศ กรรมพันธุ์ ขาดกำเนิด กรรมเก่าที่ทำไว้ ทั้งหมดทั้งมวลที่กล่าวมา เป็นการวิเคราะห์โรควิเคราะห์คน
 เพื่อนำไปสู่การรักษาอาการเจ็บป่วยต่อไป ซึ่งมีการกล่าวมาว่าเด็กเป็นแม่กำเนิด เกิดจากคนครอบครัวหนึ่ง ที่มี
 อาชีพทำนา อยู่ในป่าห้วยหมู่บ้าน พอตอนเช้าแม่ก็ทำอาหารให้ลูกที่ยังเล็กอยู่ ไปส่งอาหารให้พ่อที่ทุ่งนา

ระหว่างที่เดินทางไปทุ่งนา พอผ่านป่าที่บึงได้ยินเสียงแม่เรียก (แม่เก่าเป็นญาติ) ให้แวะไปคุยด้วยทุกวัน พร้อมกับบอกว่า

"เจ้าอย่ากินตับกา อย่ากินตาอัน อย่ากินกระถินแลน ให้นางกินหมากไฮสุกหวาน หมากเตี้อสุกหล่น " (เจ้าอย่ากินคือห้ามกิน) เมื่อไปนาแต่ละวันแม่เก่าจะเรียกไปคุยทุกวัน มีอยู่วันหนึ่งพ่อ แม่สงสัยว่าทำไมลูกถึงมาช้ามาก พ่อเลยแอบดูลูกไปเห็นลูกแหวะในป่าแล้วคุยกับแม่เก่า พร้อมกับข้อห้ามที่แม่เก่าสั่งลูก เมื่อพ่อรู้เรื่องว่าลูกนั้นสัมพันธ์กับแม่เก่าจึงหาอุบายไม่ให้ลูกกลับไปหาแม่เก่า โดยเอาตับกามาให้กิน เมื่อลูกกินตับกาลูกก็ลืมแม่เก่าเน็ด

ปัจจุบัน เวลาเด็กละเมอเห็นภาพลวงตา ผู้เฒ่าจะผูกข้อมือเด็กกับแม่เก่าเน็ด โดยกล่าวคำว่า

"ให้เจ้ากินตับกา ให้เจ้ากินตาอัน ให้เจ้ากินกระถินแลน ให้เจ้ากินหมากไฮสุกหวาน ให้เจ้ากินหมากเตี้อสุกหล่น " แล้วผูกข้อมือโดยใช้เกล็ดลิ้น หรือกระดูกแลน หรือหนังงูเหลือม ตอนนี้อยู่ชุมชนที่ยังมีความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติอยู่ ยัง ห้ามไม่ให้ลูกหลานกินมะเตี้อสุกที่หล่นลงพื้นถือว่าเป็นของผีกิน

พ่อไสว อุปพงษ์

การเป็นหมอนวดของพ่อไสวเริ่มเรียนจากคุณยายหลังจากได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษแล้วก็สนใจมากขึ้นในการนำวิธีการนวดมานวดรักษารักษาสุขภาพคนในครอบครัวและชุมชน เลยเข้าไปเรียนรู้เพิ่มเติมตามศูนย์เรียนรู้ต่างๆจนได้รับความชำนาญเมื่อมีความชำนาญมีความหลากหลายในการนวด ก็เปิดโอกาสให้กับครอบครัวได้เรียนรู้ไปพร้อมกันพอครอบครัวเรียนรู้ได้ระดับหนึ่งตัวพ่อไสวเองก็เข้าไปทำงานที่โรงพยาบาล (เป็นกิจกรรมที่ทางโรงพยาบาลส่งเสริม) ลูกทำกิจกรรมนวดอยู่ที่บ้านการแต่ละครั้งของพ่อไสวต้องวิเคราะห์ให้รู้สาเหตุของการเจ็บป่วยก่อนทุกครั้งแล้วค่อยนวด ในบางกรณีก็นวดไม่ได้

วิธีการตรวจวิเคราะห์พ่อไสวเริ่มตั้งแต่การซักถามอาการเจ็บป่วยดูท่าเดิน จับเส้นดูกระดูกข้อต่างๆ ที่หรือกระดูกแนวสันหลังเพื่อดูให้แน่นชัดว่ากระดูกมันคดหรือเปลาหรือว่าเกิดจากเส้นที่ขดที่อักเสบ ในช่วงที่ตรวจทำให้คนไข้ผ่อนคลายก่อนพร้อมกล่าวว่าครูบาอาจารย์ขอมาผู้ป่วยซึ่งผู้ป่วยเป็นเราอีกทีหนึ่ง หลังจากขอมาผู้ป่วยเสร็จคนที่เป็นหมอนวดต้องจับดูชีพจรแล้ววัดดูโครงสร้างของผู้ป่วยว่าข้างไหนสั้นยาวต่ำสูงต่างกันอย่างไร เช่นการดูสะโพกเมื่อเห็นวาระกระดูกสะโพกซ้ายด้านซ้ายเริ่มมีปัญหา นอกจากการดูกระดูกดูขาแล้วก็ดูความต่ำ ความสูงของนมด้านไหนต่ำด้านไหนเป็นด้านที่มีปัญหา รวมไปถึงการกดปลายเท้ายึดแขนดูก็จะดูโครงสร้างได้มากพอสมควร

การนวดพ่อไสวแยกออกเป็น 2 วิธีคือ นวดรักษาบำบัด นวดคลายเครียด

การนวดรักษาบำบัดจะนวดตามอาการ เช่น คนที่ข้อเท้าแพลงก็จะนวดรักษาเท้าแพลงส่วนการนวดคลายเครียดการนวดบำรุงสุขภาพก็จะไม่เน้นจุด การนวดกดจุดใช้ในกรณีที่ปวดตามเส้น ปวดตามข้อ

ส่วนกรณีคนเป็นอัมพฤกษ์ในเบื้องต้นดูอาการก่อนว่าปวดหัวหรือไม่ถ้าปวดมีอาการปวดข้างใดมือขาเท้าชาหรือไม่ ซึ่งอัมพฤกษ์มี 2 ลักษณะมี ลักษณะแข็ง และอ่อน ชนิดอ่อนคือพอช่วยเหลือตัวเองได้บ้างชนิดแข็งมือไม้จะแข็งไปหมด อาการอัมพฤกษ์ อัมพาตจะหายไม่หายขึ้นอยู่กับดวงของผู้ป่วยด้วย และกรรมพันธุ์

การรักษาผู้ป่วย ยาสมุนไพรไม่สามารถรักษาคนได้แต่สามารถยับยั้งไม่ให้ลุกลามได้ เช่น วาน แก้วข้าวในจะแก้ได้ในกลุ่มผู้ที่เกิดจากอุบัติเหตุ วาน ชักมดลูกก็จะรักษาโรคที่เกิดจากมดลูก เช่นมดลูกอักเสบมดลูกหย่อน วาน ขั้วนิ่ว (เคียวข้างป่อง) ใช้น้ำในกระเพาะปัสสาวะ เพราะฉะนั้นการรักษแต่ละครั้งของพ่อไสวจึงรักษาแบบผสมผสานมีทั้งอบประคบ แต่การนวดแต่ละครั้งต้องนวดแนวกล้ามเนื้อสันหลังด้วยทุกครั้งเพื่อไม่ให้เส้นยึดติดกับข้อๆ ใดข้อหนึ่ง ต้องนวดทั้งท่านอนคว่ำท่านอนหงาย ในช่วงที่นอนคว่ำก็ให้สังเกต กล้ามเนื้อสันหลังและไตทั้ง 2 ข้าง สะบักว่าเท่ากันหรือต่ำสูงต่างกัน การตรวจดูกล้ามเนื้อสันหลัง ไต สะบัก มีความจำ

เป็นมากสำหรับหมอนวด ถ้ากรณีไต่ถามหมอนวด ลักษณะของอาการไต่ถามเวลากดลงไปจะเจ็บหมอนวด
เค็ดขาด

การถ่ายทอดพ่อไสว ต้องรู้จักรู้แจ้งก่อนว่าคนที่รับการถ่ายทอดมีความเป็นหมอนวดหรือยัง คือหมอใน
ความหมายของพ่อไสวต้องไม่โลภจนแก่ลามต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือผู้ป่วยไม่คิดแต่เรื่องเงิน ส่วนการปฏิบัติ
ของพ่อไสวนับถือคนไข้ แล้วนึกถึงครูบาอาจารย์ที่ให่วิชามาทำประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

แม่มุ้ง พลอยเพชร

แม่มุ้งเป็นหมอเป่าในการรักษาโรคในการเป่าประกอบด้วยคาถาบทต่างๆ แม่มุ้งมีประสบการณ์ในการรักษาโรคตับ ดีซ่าน ท้องมาน ส่วนมากเป็นโรคที่ทางโรงพยาบาลไม่รักษาแล้วก็มาหาแม่มุ้งคือเป็นทางเลือกสุดท้ายของผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ แม่มุ้งพื้นฐานเป็นคนโคราชมาอยู่ที่จังหวัดสกลนคร หลังจากได้เรียนรู้เรื่องการเป่ารักษาโรค และการทำน้ำมันสำหรับให้ผู้ป่วยนวด

การวิเคราะห์โรคของแม่มุ้งเมื่อคนไข้มาหาแม่มุ้งก็ดูอาการพร้อมซักถามจากตัวผู้ป่วยว่าเป็นอะไร มาแล้วก็เอาประสบการณ์ของตัวเองเข้าช่วยวิเคราะห์ เช่นโรคตับ ถ้ามีอาการท้องมาน กินไม่ได้นอนไม่หลับแม่มุ้งก็จะบอกว่าอาการของตับหนัก ก็ยังมีอีกหลายกรณีแม่มุ้งรักษา หลังจากการวิเคราะห์โรคเสร็จแม่มุ้งก็จะเป่าผู้ป่วยพร้อมกับถามอาการในช่วงที่ทำการเป่า "ถ้าเป่าแล้วมีอาการเย็นมากประมาณถึงกระดูก" แสดงว่าอาการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหายแน่นอน

การรักษาแม่มุ้งจะรักษาอยู่ที่บ้านเป็นหลักจะมีเป็นบางครั้งก็ออกไปรักษาข้างนอก การรักษาผู้ป่วยจะเอาดอกไม้เทียนคู่มหา แล้วให้แม่มุ้งรักษาอาการให้ พอเป่าได้ 3 วัน อาการดีขึ้นมากก็ให้ผู้แต่งกาย ค่าค่ายมี เงิน 6 บาท ผ้าขาว 1 ผืน ชัน 5 หลังจากตั้งค่ายแล้วก็รักษาต่อไม่เกิน 7 วัน ในระหว่างการรักษาบางกรณีก็ทาน้ำมันด้วยและขลาคอาหาร เช่น เนื้อ นม ไข่ ของหมักดอง อาหารทะเล น้ำตาล การเป่าอย่างน้อยวันละ 3 ครั้ง "การเป่าให้ดีที่สุดคือตอนกลางคืน" เป็นช่วงที่มีสมาธิมากในการรักษา การรักษาผู้ป่วยเมื่อผู้ป่วยหายแล้วจะรู้โดย ตัวแม่มุ้งเองจะมีความรู้สึกวาฬมันตึกกลับขึ้นมาหาตัวเองช่วงที่เป่า พอรักษาหายแล้วก็ปลดคาย เงินค่ารักษาก็ขึ้นอยู่กับผู้ป่วยจะให้หรือตามข้อตกลงหรือตามเงื่อนไขของโรคตามที่ครูบาคำหนดมา ส่วนการมารักษากับแม่มุ้งบางคนบ้านอยู่ไกลก็มาพักที่บ้านแม่มุ้งได้จนมีบางคนรักษาหายแล้วก็ยังแวะเวียนมาหาแม่มุ้งอยู่เสมอ การถ่ายทอดแม่มุ้งได้ลูกศิษย์อยู่ 1 คน ซึ่งเป็นหลานของแม่มุ้ง ในการถ่ายทอดให้หลานแม่มุ้งหวังไว้ว่าเพื่อจะได้กลับมาดูแลตัวเองในยามเจ็บป่วย

ตำรับยาที่ 1 รักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต

1. หัวข่าแก่ 2. ตะไคร้แกง 3. ใบมะกรูด 4. ผักนึ่งทะเล 5. ใบมะขาม 6. ใบขี้เหล็ก
7. ชิงบ้าน 8. กระชาย 9. หัวไพล 10. กระเพรา 11. พิมเสนหนัก 10 บาท
12. กานพลู 5 บาท 13. น้ำมันมะพร้าว 1 ปีบ

พ่ออาน อุทโท

พ่ออานเป็นหมอพื้นบ้านที่ได้เรียนรู้การใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยมาตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม ใน การเรียนรู้เรื่องยาของพ่ออานได้เรียนรู้กับหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาโรคมา ซึ่งมีรูปแบบการ เรียนที่เป็นแบบของพื้นบ้าน เช่น การเรียนยารักษาโรคเบาหวานก็ต้องไปกับคุบหมอที่ออกไปเก็บยามา รักษาจนจนถึงการปรุงยาไปหาคนไข้ติดตามดูอาการของคนไข้จนครบขบวนการรักษาทุกประการก็ติดตาม เรียนรู้กับคุบไปเรื่อยๆ จึงได้เก็บประสบการณ์มาใช้รักษาอาการเจ็บในครอบครัวตลอดจนถึงคนในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงที่อพยพครอบครัวไปอยู่ที่อะเซ็งเทรา (ไปทำไร่) ต้องใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วย มากจึงเป็นช่วงที่เก็บประสบการณ์และเรียนรู้มาก หลังจากนั้นก็เรียนรู้เพิ่มเติมกับหมอพื้นบ้าน และเรียนจาก ตำราต่างๆ เพื่อที่จะสอบเอาประกอบโรคศิลปะ

ปัจจุบันพ่ออานยังเรียนรู้เรื่องสมุนไพรในการรักษาโรคกับหมอพื้นบ้านเพิ่มเติมจากการแลกเปลี่ยน การ ผูกอบรม ประสบการณ์การรักษาผู้ป่วย ซึ่งการรักษาผู้ป่วยพ่ออานจะมีคนไข้มาหาที่บ้านหรือบางกรณีก็ให้ไป รักษาที่บ้าน กลุ่มอาการที่รักษา เบาหวาน อัมพฤกษ์อัมพาต ดับ ยาอายุวัฒนะ ไข้หนักไม้ฮักฮักไอ กระทบะเพาะ ในการรักษาแต่ละครั้งพ่ออานจะมียาเป็นชุดให้เอาไปกินที่บ้านแล้วก็ติดตามดูอาการ ส่วนค่ารักษา ขึ้นอยู่กับตัวยาง่ายหายาก โดยจัดยาเป็นชุดเป็นตำรับแล้วให้คนไข้เลือกซื้อไปใช้เองพร้อมแนะนำการใช้ยา การดูแลดูแลสุขภาพตลอดจนการกินอาหาร

การวิเคราะห์อาการเจ็บป่วยพ่อใช้วิธีซักถามอาการ ดูรูปร่างหน้าตาผู้ป่วย สัมผัสร่างกายดูความร้อน เย็นเป็นช่วง มี ชวงหัว ลำตัว แขนขา โดยเฉพาะช่วง ดับ ปอด กระเพาะ ลำไส้ ม้าม หัวใจ พร้อมกับถาม ผลการตรวจของหมอแผนปัจจุบันด้วย แล้วค่อยบอกว่าเป็นโรคอะไร ที่สำคัญที่สุดในการรักษาโรคคือ "ติดตาม ดูอาการของผู้ป่วยหลังการรักษาหรือจะนำวิธีการดูแลสุขภาพ" ถ้าอาการผู้ป่วยไม่ดีขึ้นก็วิเคราะห์อาการให้ยา ใหม่ หรือว่าดีขึ้นก็ติดตามให้ยาตามอาการจนกว่าจะหาย

ตำรับยาที่ 1 เบาหวาน (สูตร 1)

- แก่นต้นกระเบา 1 ส่วน
- แก่นต้นผักหวาน 1 ส่วน

วิธีใช้ นำเอายามาต้มเมื่อน้ำพอท่วมยาให้เดือดประมาณ 10 นาที กินเช้า เทียง เย็น หรือกินแทนน้ำ

ตำรับยาที่ 2 เบาหวาน (สูตร 2)

- แก่นต้นไช้เฒ่า 1 ส่วน
- โคคลาน 1 ส่วน

วิธีใช้ นำเอายามาต้มเอาน้ำกิน

ตำรับยาที่ 3 แก้วปวดหลังปวดเอว

- เถาวัลย์เปรียง 1 ส่วน
- เครือเขามวก 1 ส่วน
- ม่วงเลือด 1 ส่วน
- เครืองูเห่า 1 ส่วน

วิธีใช้ นำเอายามาต้มกินเช้า เย็น

ตำรับยาที่ 4 ยาบำรุงธาตุ 4 (แก้ร้อนเพ็ลีย)

- แก่นลิ้นฟ้า 1 ส่วน
- แก่นพุทรา 1 ส่วน
- เครือตังปี 1 ส่วน
- กระดังบายแดง 1 ส่วน

วิธีใช้ นำเอายาทั้งหมดมาต้มเอาน้ำกิน เช้า เย็น

พ่อทรงพล เดชพันธ์

เกิดที่อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี มีคุณพ่อเป็นหมอยาประจำตำบล (หมอด่าฝน) รักษาโรคทั่วไป และได้ละพยายห้อยยาไปช่วยพ่อมาตั้งแต่เด็ก ทำให้รู้จักการใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ ตอนอายุกว่า 10 ขวบเคยไปหาหนู แล้วประสบอุบัติเหตุโดนชนไม้ทับเท้าจนแบน แล้วไปรักษากับหมอน้ำมัน(หมอจอด)มาเปาโดยตั้งค้ายด้วยเงินบาท แพรว แล้วมัดเท้าให้เป็นรูปเท้า เสกน้ำมันทา มีกลิ่นเหม็นเน่า ปรากฏว่ารักษาอยู่ 10 วันปรากฏว่าอาการดีขึ้นเป็นปกติหายดี จึงสนใจที่จะเรียนกับหมอดังกล่าว แล้วประมาณ 1 สัปดาห์น้องสาวตกควายที่เขนหัก จึงได้เริ่มรักษาโดยเข้าเฝือกไม้ไผ่แล้วหายเป็นปกติ แล้วหยุดรักษาไปเป็นนักมวยต่อมาปี 2505 (อายุ 20 ปี) ก็กลับมาเรียนสมุนไพรกับพ่ออีกครั้งโดยใช้การเรียนด้วยการรักษาจริง

ตำรับยาที่ 1 งูสวัด

ลักษณะ อาการของ งูสวัด - เป็นแถบขอบแผลสีแดง ปวดแสบปวดร้อน

ร่องแก้ว - คล้ายงูสวัดแต่เป็นทั้งตัว

เริม - ริมแห้ง

1. รากหม่อนแก้ว (หม่อนพื้นเมือง) ใบขนาดเล็ก
 2. ผักหวานบ้าน
- ฝนใส่น้ำหม่าข้าว(ใช้น้ำใส) ทาแผล

ตำรับยาที่ 2 แก้กษานิตัวจืด

1. รากหนอนตายหยาก
2. รากชะอม

วิธีใช้ ต้มน้ำดื่ม 7 - 14 วัน (2 มัด) จะคันแล้วเป็นสะเก็ดแห้ง เป็นขุยและหลุดออกมา

ตำรับยาที่ 3 อัมพฤกษ์

อาการตัวแข็งทั้งตัว เมื่อกินยาแล้วจะมีอาการปวด ทำให้เลือดหมุนเวียนดี แต่ใช้กับผู้ป่วยที่เป็นมาแล้วไม่เกิน 6 เดือน

1. รากกระเจียนเน่า (มุงกระต่าย) เป็นไม้เครือ 1 ส่วน
2. ต้นกระเบา 2 ส่วน
3. เม้าขี้ตาควาย(ต้น) 2 ส่วน
4. หญ้าหางหมาจิ้งจอก (สูตรพ่อวิถี เพิ่มเติม)

วิธีใช้ ต้มน้ำกิน

ตำรับยาที่ 4 มดลูกอักเสบ / มดลูกหย่อน / แก้ไขผะอู

1. จุกสับปะรด
2. รากเตยหอม
3. รากมะเฟืองเปรี้ยว
4. ข้าวเจ้าแดง 1 กำ (ข้าวเปลือก)ห่อผ้าขาว
5. หญ้าดอกขาว(ทั้งต้น) (บานไม่รู้โรยป่า)
6. อ้อยดำ ชนิดใบมีสีดำ
7. ยาหัว(หากใส่ปริมาณมาก จะทำให้ปวดหัว)
8. รากส้มเลี้ยวเตี้ย ดอกแดง (ส้มเลี้ยวดำ)
9. รากบ่อขี้ไก่(หมากยาง)
10. หญ้าวงช้าง(ทั้งต้น)
11. วานชักมดลูก ฝานตากแห้ง

วิธีการ นำมาต้มน้ำดื่ม มีกลิ่นหอม รุ่ยอย่างตากแห้งต้มน้ำดื่ม

ตำรับยาที่ 5 เบาหวานตามองไม่เห็น

1. ต้นและดอกข้าวโพดข้าวเหนียว
2. รากหนอนตายหยาก
3. ต้นขี้หนอน(ทั้งต้น) หรือ หนอนหน่าย
4. อ้อยสามสวน
5. ประดงเลือด หรือ ใช้ มะยเลือด (แทนได้)

วิธีใช้ ต้มน้ำดื่ม

5.1 เบาหวาน หากน้ำตาลขึ้นมาก

1. ดับหนุม กลั่นใจ 7 ท่อน
 2. ลำข้าวโพด กลั่นใจตัด 7 ท่อน
- วิธีใช้ ต้มน้ำกิน

5.2 แผลเบาหวาน เปื่อย

1. กกวงงชุม(กกกระแต้) ดอกขาว ต้มกลม
- วิธีใช้ ฝนใส่น้ำธรรมดา

ตำรับยาที่ 6 ยานำรุงกำลัง สูตร 1

- เลือดแรดขาว ใส่มากจะทำให้ง่วงนอน

ตำรับยาที่ 7 ยานำรุงกำลัง สูตร 2

- รากมะหาดค่า(ใบไม่มีขน)

ตำรับยาที่ 8 ความดันโลหิตสูง

1. น้ำข้าวหุง/น้ำเช็ดข้าว 1 แก้ว
 2. ถั่วลิสงคั่ว บดละเอียด 1 ช้อน
- วิธีใช้ กินตอนเช้า-เย็น 1)จันทร์ – ศุกร์ 2) จันทร์ – พุธ

ตำรับยาที่ 9 โรคตับ ตับอักเสบ

1. เครื่องเขาคอน(เครื่องประสงช้าง) ปั่นใส่น้ำผึ้ง และ ประดงเลือด
 2. กำลั้งเสือโคร่ง
 3. นมตำเลีย (ดอกต่าง) ใช้ใบและเถา
 4. ช้างหอม
- *เพิ่มประดงเลือด

การปรุงยา ใช้ตามกำลั้งยา

การเก็บยา จะเก็บไม้หีบเงาไม้ อย่าให้เงาเงาไม้หีบ ห้ามข้ามยา

คาถาปรุงยา

“ ลูกๆเจ้าราก็ยา เจ้าพระยาธาตุไม้ พวกข้าพูดได้ กินได้ ฟันได้ ลีไปดัม ไปแช่ ไปหมัก ไปฝน ไปคอง
กินแล้วมีเหงื่อ มีแสง แฉ่งแรงตั้งพระยาช้างสาร หายโรค หายภัย แก้อโรคในกระเพาะ ลำไส้ แก้อโรคในกระเพาะ
นี้หายเกลี้ยงปยัง โอมสะหมตติต ยาดีวิเศษ”

เคาะ 3 ที แล้วตัด หากเป็นยารากก็รูดใบ

คาถาปลุกยา

ลูกๆเจ้าราก็ยา ภูสิปลุกให้ลูกก็ลูก

ภูสิปลุกให้ตื่นก็ตื่น ภูสิปลุกให้มาก็มา

ไม่ซ่อนพอน ภูสิดีหัวพระยาหอน

ให้มาก็มา โอมสะโหมติต

ยาดีแมนยาตันนี้ ไปขอยรักษาคนไข้มาเยื่อ

(เคาะ 3 ที่ ฟันเอา)

ตำรับยาที่ 10 ยาแก้กินผิด

รากมะเขือพวง

วิธีใช้ ตัดต้นทั้ง ชูดเอารากฝนน้ำดื่ม

ตำรับยาที่ 11 แก้กษาสั่ง

หนอนหน่าย ใช้ถอนพิษยาสั่ง

พ่อเพื่อง วงศ์ทะนา

คาถาประสานกระดูก

ตั้งนะโม (3 จบ)

อมชินชาตสิมาตอ อมช้อชาตสิมาผูก

อมกระดูกหักสิมาติด อมสะหมติด

(3 จบ)

จัตตาริ ปัตเต ยะธา เอิถิ ตะธา อะธิฐาหิ

(3 จบ)

พุธัง ปิตเต ธัมมัง ปิตตอ สังฆัง ล่อตติตติ มิมิตติตติ

โอมลาลา จดจต ดูกหักดุกตอ ช้อหักช้อมาตา

เอ็นจะมาด้วยดุก กุสัจรูป ขอให้ติดกันสวาหะสวาโหม

คาถานี้ให้ท่านเสกน้ำมันงาหรือน้ำมันเลียงผา

เสกน้ำมันต์ (เสกกับเหล้าขาว)

อมจอตมหาจอต เอ็นชาตน้ำจอต เส้นชาตน้ำจอตหนังชาตน้ำจอต

ขึ้นชาตน้ำจอต ดูกชาตน้ำจอต อมสะหมติด

(3 จบ)

อมชะลุกชะลุก กุสิปุกน้ำท่า ให้เป็นน้ำมันต์พิเศษ สิทธิเดช

อมขึ้นขึ้น กุสิเอาขึ้นมาตั้ง กุสิเอาหนังมาตอ อมสิหมติด

การตั้งชั้น 5

1. เงิน	จำนวน	12 บาท
2. ดอกไม้สีขาว	จำนวน	5 คู่
3. เทียน	จำนวน	5 คู่
4. เหล้าขาว	จำนวน	1 ขวด
5. ไขไก่บ้าน	จำนวน	1 ฟอง
6. ผ้าดอง	จำนวน	1 ผืน
7. ผ้าขาวม้า	จำนวน	1 ผืน

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ องค์ความรู้หมอพั้นบ้านชาวไทโซ่ และ กะเลิง
เขตพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ และ อำเภอเมือง จ.สกลนคร
ในการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชุมชน

โดย นายพิเชษฐ เวชวิฐาน และ คณะ

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549